

wszystkie polskie grupy etniczne i wszystkie działy kultury ludowej, dostępne ekspozycji muzealnej. Rozwiązanie praktyczne zależy jest od przestrzeni wystawowej, którą dysponuje dane Muzeum. Sala, którą dysponuje Musée de l'Homme na wystawę kultury ludowej Europy mieści czterdzieści gablot pionowych i pięć płaskich, z czego na Polskę przypada półtorej gabloty. Ponadto jeszcze we wspomnianych kolekcjach znajduje się po kilkanaście eksponatów z Polski. Znacznie większej przestrzeni wystawowej Musée de l'Homme nie mogło poświęcić Polsce. Postulatem pierwszej wagi jest uzupełnienie stroju górala podhalańskiego o kozuch i cuhę. Niezależnie od ekspozycji należy stwierdzić, że kolekcja około trzystu eksponatów, licząc osobno każdy drobny przedmiot np. wycinankę kurpiowską jest bardzo uboga. Stroje znajdujące się w magazynach Musée de l'Homme winny być skompletowane a zbiory wzbogacone obiektami z zakresu sztuki, meblarstwa, narzędzi pracy. Słusznym byłoby podjęcie akcji stopniowego uzupełniania zasobu zbiorów przez celowy dobór i opracowanie kolekcji obrazujących poszczególne regiony Polski. Uwolniłoby to po upływie pewnego czasu kolekcję paryską od cech przypadkowości i niepowiązania eksponatów w dydaktyczne całości.

Wanda Jostowa

K R O N I K A

WSPOMNIENIE O PROF. DR LEONIE HALBANIE

Dnia 3 maja 1960 r. zmarł w Lublinie dr nauk prawnych, profesor zwyczajny Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej — Leon Halban. W zmarłym nauka polska straciła swego wybitnego przedstawiciela, a młodzież akademicka znakomitego wychowawcę i wielkiego, niezastąpionego przyjaciela. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze — długoletniego zasłużonego członka Zarządu Głównego.

Prof. Leon Halban urodził się 23 września 1893 roku w Krakowie, w zasłużonej rodzinie naukowców. W rodzinie tej tytuł profesora przechodził niejako dziedzicznie z ojca na syna. Gimnazjum klasyczne ukończył we Lwowie w roku 1911. We Lwowie także rozpoczął studia prawne na

uniwersytecie Jana Kazimierza. W roku 1913 studiował w Grenoble, w latach 1914—1916 na Uniwersytecie Wiedeńskim. W czerwcu 1916 r. uzyskał doktorat na Uniwersytecie Lwowskim. W roku 1926 habilitował się na Wydziale Prawa we Lwowie na podstawie pracy: „Lichwa w nauce i prawie kościelnym”. Od czasu habilitacji do roku 1940 prowadził katedrę Prawa Kościelnego zyskując uznanie w kraju i za granicą. Po tem przyszła okupacja a z nią ciężka choroba. Dzięki niezwykle życzliwości otczenia Profesor przetrwał okupację, dzięki zaś swojemu uporowi nie dał się złamać chorobie.

W roku 1945 podjął wykłady na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Od września 1949 roku aż do chwili śmierci był kierownikiem katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Obok pracy naukowej drugą pasją życiową Prof. Halbana była aktywna działalność społeczna i charytatywna. Swego czasu działał w Naczelnym Komitecie Narodowym w Wiedniu. W czasie pierwszej wojny światowej był jednym z pierwszych pracowników Rządu Lubelskiego.

W okresie międzywojennym niezwykle ostro występował przeciwko rasizmowi hitlerowskiemu. Nic więc dziwnego, że po zajęciu Lwowa przez wojska niemieckie, przybył z Berlina specjalny wysłannik ministra Rzeszy Rosenberga z rozkazem dostarczenia Leona Halbana do kwatery NSDAP w stolicy Niemiec.

Po wojnie, zarówno w pracy naukowej jak i dydaktycznej, kontynuował swoje zainteresowania i zachował niezmiennione przekonania wobec problemów niemieckich. W Instytucie Spraw Międzynarodowych w Warszawie był cenionym doradcą do spraw Zachodnich Niemiec.

Po wyzwoleniu prace i zasługi Profesora zyskały zrozumiałe uznanie. Specjalnym wyróżnieniem było powołanie Go w skład Sejmowej Komisji Konstytucyjnej, odznaczenie Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem X-lecia.

W ostatnich latach życia Profesor Halban pracami swymi był silnie związany z Lubelszczyzną. Wiele czasu poświęcał etnografii i historii Ziemi Lubelskiej. Był gorącym zwolennikiem ludoznawstwa. Godnym podkreślenia jest fakt, że Profesor wziął czynny udział we wznowieniu działalności Towarzystwa Ludoznawczego. Zaraz w roku 1945 w październiku, uczestniczył w jego pierwszym powojennym zebraniu. Wraz z profesorami — Janem Czekanowskim, Józefem Gajkiem, Janem Mydlarskim tworzy Komitet reaktywujący Towarzystwo w nowych warunkach politycznych, społecznych, naukowych. Następnie bierze udział w dwu kolejnych Walnych Zgromadzeniach, które odbyły się w latach 1945 i 1947 w Lublinie. Zostaje powołany w skład Zarządu Głównego jako wiceprezes. Godność tę piastuje przez szereg lat. Pracuje nad zmianą Statutu Towarzystwa. W „Ludzie” opubli-

kcwał dwie swoje rozprawy na temat zwyczajów prawnych oraz o potrzebie badań etnosocjologicznych nad religijnością. Opracował projekt monografii „Ziemia Lubelska”. Monografia ta, gdyby powstała przy współpracy naukowców Lublina, przedstawiałaby olbrzymią wartość. Niestety, śmierć Profesora przerwała te ambitne plany.

O pozycji naukowej Profesora, o Jego wszechstronnych zainteresowaniach świadczą liczne tytuły rozpraw i artykułów, liczne stanowiska i godności. My jednak nie poprzestaniemy na szkicu Jego sylwetki naukowca, spojrzmy na Profesora oczyma młodzieży akademickiej, której był najwierniejszym i najlepszym doradcą i przyjacielem.

Miałam szczęście znać Profesora osobiście. Poznałam Go kilkanaście lat temu, gdy wstępowałam na Katolicki Uniwersytet Lubelski. Niespodziewanie dla mnie okazało się wówczas, że przede wszystkim leczenie jest mi bezwzględnie potrzebne. O studiach lekarze nie chcieli słyszeć. Byłam zupełnie złamana. W dziekanacie skierowano mnie do Prof. Halbana, który był prezesem Opieki Zdrowotnej nad młodzieżą akademicką. Poszłam pełna nieśmiałości i obawy. Nie wiedziałam, nie przeczuwałam nawet, że spotkam opiekuna niezwykle życzliwego. Profesor zupełnie mnie nie znając ułatwił mi leczenie i natychmiastowy wyjazd do sanatorium. Po roku mogłam rozpocząć naukę. Potem przez cały okres studiów byłam pod Jego serdeczną kuratelą. Jemu w wielkim stopniu zawdzięczam zdrowie, a tym samym ukończenie studiów.

Bywałam często w domu Profesora. Patrzałam z bliska na Jego wielkość, na Jego bezgraniczną dobroć. Sam ciężko chory nigdy nie zaprzętał swoim cierpieniem otoczenia. Był niezwykle pogodny i pełen humoru. Na pytanie — Jak się Pan Profesor czuje? — odpowiadał — Moja zewnętrzna powłoka zanedo mi dokucza, ale zapomnijmy o niej. I skierowywał rozmowę na inny temat. A były dni, kiedy każde stąpienie przyprowadzało Go o ostry ból. Być może dlatego, że sam cierpiał, specjalną słabość miał dla „kula-wych kaczek”. Otaczał je wyjątkową opieką, walczył o nie wszędzie. Na uniwersytecie o stypendia, w opiece zdrowotnej o leki i sanatoria. Przeprowadzał je przez całe studia i był uszczęśliwiony, jeśli udało Mu się kogoś wyrwać chorobie, postawić na nogi. A przeważnie się udawało.

Sam żył niezwykle skromnie. Gros swojej pensji profesorskiej przeznaczał na prywatny fundusz stypendialny. Robił to w zupełnej tajemnicy. Wiedziały o tym tylko te osoby, które z tego stypendium korzystały. Oczywiście, wiedziały tylko o sobie. Gdy otrzymujący stypendium mogli sobie poradzić, fundusz przechodził na innych.

Trudno opisać prawdziwie bogatą sylwetkę Profesora. Ktokolwiek zetknął się z nim chociaż raz w życiu, był urzeczony Jego wielkością, kto widywał Go częściej zdumiewał się Jego bezgraniczną dobrocią i życzliwością, ciągłym służeniem innym. Tak, służeniem. Do Profesora można było

przyjść zawsze, z każdą sprawą, wielką i małą, prywatną lub uczelnianą. Dom Jego był otwarty dla wszystkich i o każdej porze. Od rana ciągnęła więc karawana potrzebujących. Nie zdarzyło się, aby Profesor nie wysłuchał prośby, odmówił pomocy.

O wielkości Profesora Halbana świadczą więc nie tylko tytuły, godności i urzędy jakie sprawował, o wielkości Jego świadczy przede wszystkim Jego przeogromna dobroć.

Wdzięczność dla Niego i podziw być będzie zawsze w sercach tych, którzy Go znali i kochali.

Helena Jarodzka

BIBLIOGRAFIA

ważniejszych prac prof. dr Leona Halbana

1. *Nowe ukształtowanie stosunków międzynarodowych a nauka ekonomii*, Odbudowa Kraju 3—12, Warszawa 1920 r.
2. *Międzynarodowa organizacja pracy w postanowieniach Traktatu wersalskiego*, Czasopismo prawne i ekonomiczne nr 9—12, Kraków 1920 r.
3. *Zadania naszego ustawodawstwa społecznego*, Czasopismo prawne i ekonomiczne nr 1—2, Kraków 1921 r.
4. *Zasady społeczne nowego kodeksu prawa kościelnego*, Poznań 1922 r.
5. *Powstanie i rozwój zapowiedzi małżeńskich w wiekach średnich*, Księga Pamiątkowa ku czci O. Balzera (i nadbitka), Lwów 1925 r.
6. *Konkordat zawarty między Rzeczpospolitą Polską a stolicą Apostolską*, wyd. N. S. Z. 1925 r.
7. *Lichwa w nauce i prawie kościelnym aż do Soboru w Vienne*, Lwów 1926 r.
8. *Supremacja Państwa nad Kościołem*, nauka von Espena, Lwów 1927 r.
9. *Zwiększenie odpowiedzialności karnej w prawie kanonicznym z powodu wyższej społecznej godności winowajcy*, Przegląd Teologiczny, Lwów 1928 r.
10. *Ideale społeczne chrześcijaństwa w pierwszych wiekach*, Poznań 1929 r.
11. *Znaczenie nieznanymości prawa w kanonistyce*, Księga Pamiątkowa ku czci Wł. Abrahama, Lwów 1929 r.
12. *Problemy administracyjne Konkordatu*, Pierwszy Kongres Nauk Adm. w Poznaniu, Referaty t. II, 1929 r.
13. *Eucharystia źródłem pełni życia jednostki*, Lwów 1930 r.
14. *Pogląd na Pakta Laterańskie*, Sprawy Obce, Warszawa 1930 r.
15. *Pakta Laterańskie*, Warszawa 1931 r.
16. *Encyklika z dnia 15 maja 1931 r. O sprawach społecznych*, Lwów 1932 r.

17. *Zanik supremacji Państwa nad Kościołem w Niemczech w okresie od 1918 do 1932*, Lwów 1933 r.
18. *Uwagi nad Badeńskim Konkordatem i Układem Kościelnym*, Polityka Narodów, Warszawa 1933 r.
19. *Konkordat ze stolicą Apostolską*, Encyklika Prawa Prywatnego, Warszawa 1934 r.
20. *Religia w Trzeciej Rzeszy*, Lwów 1936 r.
21. *Narodowy socjalizm jako przejaw cywilizacyjny*, Kultura i cywilizacja, Lublin 1937 r.
22. *Les Idees Sociales dans le Codex iuris Canonici*, Referat na II Międzynarodowym Kongresie Prawa Porównawczego w Hadze, 1937 r.
23. *Wczesne chrześcijaństwo w stosunku do państwa na tle ogólnej katolickiej nauki o państwie*, Warszawa 1938 r.
24. *Istota duchowa III Rzeszy*, Nefilolog zesz. I, 1939 r.
25. *Małżeństwo niemieckie*, ustawa z roku 1938, Przegląd Powszechny, zesz. I i II, 1939 r.
26. *Własność podstawą wolności*, Lwów 1939 r.
27. *Historyczne podstawy akcji katolickiej*, Lwów 1939 r.
28. *Mistyczne podstawy narodowego socjalizmu*, Lublin 1946 r.
29. *O potrzebie badań etno-socjologicznych nad religijnością*, Lud XXXVI, s. 135—162. (i nadbitka), 1946 r.
30. *Problem kultury niemieckiej*, Znak nr 1, Kraków 1946 r.
31. *Charakterystyka ideału społecznego Dekretu Gracjana*, Lublin 1948 r.
32. *O jedności moralnej świata*, Lublin 1948 r.
33. *Statut Komisji Międzynarodowej dla spraw sztuki ludowej i folkloru C. I. A. P.* Lud XXXVIII, s. 610, 1948 r.
34. *Religia starogermańska i jej aktualne znaczenie w Niemczech*, Lublin 1949 r.
35. *Recenzja Johannes Maringen, Menschenopfer im Bestatungsbrauch Alt-europas*, Lud XXXVII, str. 393, [str. 10].
36. *Znaczenie zwyczajów prawnych i ich badanie*, Lud XXXIX, str. 148—180, 1952 r.
37. *Sprawozdanie z działalności Tow. Ludoznawczego za r. 1948—1952 r.*, Lud XXXIX, s. 520—529.
38. *Rasizm i antyintelektualizm*, Przegląd Polski i Obcy nr 1, 1957 r.
39. *Prawo na usługach imperializmu rasistowskiego*, Przegląd Polski i Obcy nr 6—7, 1957 r.
40. *Kopernik na tle epoki i jego znaczenie*, Dodatek do składu UMCS nr 55, 1957 r.
41. *Biernat z Lublina*, Sztandar Ludu 1957 r.
42. *Kilka uwag dotyczących znaczenia naukowego i praktycznego prawa kościelnego*, Lublin 1957 r.

DR JANINA TUWANÓWNA

W sierpniu 1959 r. zmarła w Paryżu polska etnografka dr Janina Tuwanówna. Studia historyczne i etnograficzne odbywała na Uniwersytecie Warszawskim gdzie otrzymała w 1931 r. tytuł doktora filozofii. Jeszcze w czasie studiów rozpoczęła pracę w Muzeum Etnograficznym w Warszawie, początkowo jako asystentka następnie jako kustosz zbiorów Azji Północnej.

Podczas działań wojennych budynek Muzeum uległ prawie całkowitemu zniszczeniu. Zmarła poniosła wiele trudu przy ratowaniu i odgrzebywaniu pozostałych resztek zbiorów. Od początku okupacji pracowała społecznie niosąc pomoc materialną i moralną wielu potrzebującym. Jej czynna natura i głęboki patriotyzm skierowały ją do pracy podziemnej gdzie pełniła szereg odpowiedzialnych funkcji. W powstaniu warszawskim brała wyjątkowo czynny udział i została dwukrotnie odznaczona Krzyżem Walecznych. W randze kapitana Armii Krajowej poszła nie do obojgu, jak jej na to pozwalał stopień oficerski, lecz razem ze swymi dziewczętami do stalagu. Przechodziła przez cztery obozy a uwolniona została przez oddziały polskie w Oberlangen.

Od 1947 r. mieszkała w Paryżu, gdzie pracowała w Musée de l'Homme, a w roku 1951 rozpoczyna również pracę w Międzynarodowej Radzie Muzeów przy UNESCO (ICOM-Centre de Documentation UNESCO). W Musée de l'Homme J. Tuwanówna prowadziła dział polski oraz współpracowała z działem ogólnosłowiańskim. Przeprowadzała również badania w wielu muzeach Francji, Belgii, Anglii, Italii, i Szwajcarii, brała udział w międzynarodowych kongresach gdzie wygłaszała referaty głównie z zakresu wystawnictwa i inwentaryzacji muzealnej. Wynikiem tej strony działalności zmarłej była duża praca z tego zakresu, której maszynopis przewieziony został do Kraju.

W ICOM-ie dr Tuwanówna prowadziła pracę nad dokumentacją, udzielała informacji na zapytania napływające z muzeów całego świata. Opracowywała i prowadziła kartotekę obejmującą międzynarodowy indeks muzeów. Była współredaktorką Biuletynu ICOM „Nouvelles de l'icom” „Icom News”, w dziale dotyczącym dokumentacji słowiańskiej. Od roku 1949 współpracowała również z Działem Muzeów UNESCO (Division des Musées de l'Unesco), w charakterze doradcy muzealnego, opracowywała ankiety tłumaczenia bibliografie itd. Pisywała również do czasopisma „Mousetion”.

Przez cały czas swego pobytu zagranicą dr Janina Tuwanówna utrzymywała żywy kontakt naukowy z muzeami w Polsce, przede wszystkim z Muzeum Narodowym w Warszawie, Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej w Warszawie itd. służąc zawsze swą głęboką, rzetelną wiedzą. Naukowcy przyjeżdżający z Polski do Paryża zawsze znajdowali u niej oparcie i pomoc.

W okresie przedwojennym była sekretarką stowarzyszenia z Wyższym Wykształceniem a od roku 1935 do wybuchu wojny prezeską Warszawskiego Klubu Wioślarek, których członkinie odznaczyły się w czasie okupacji bardzo czynną społeczną postawą. Przed wojną odznaczona była Krzyżem Zasługi. Jej przedwczesna śmierć po wielkich znoszonych cierpliwie cierpieniach okryła prawdziwą żałobą szerokie koło Jej przyjaciół, jak również spowodowała znaczną lukę wśród szeregów tych Polaków, którzy dbali o polskie sprawy zagranicą.

Tadeusz Dziekoński

Zestawienie niektórych prac dr J. Tuwanówny

1. *Methodes d'inventaire des objets de musees*, Paryż 1953.
2. *Ethnographical and ethnological Museums and the Public Museum* T. II, m. 3, Paryż 1949.
3. *Zadania nowoczesnego muzeum*, Orzeł Biały, London 1957, nr 29.
4. *Muzeum w życiu i życie w muzeum*, Orzeł Biały, Londyn 1956.
5. *Kultura ludów pałacowych* (obszerny maszynopis).
6. *Muzeum Etnograficzne* (obszerny maszynopis w języku francuskim).
7. O organizacji wydawnictwa nowoczesnego muzeum etnograficznego. *Icom News*, w latach od 1950—1959.

ETNOGRAFIA W POLSCE — PLACÓWKI I PRACOWNICY

Celem tego opracowania jest możliwie kompletne zestawienie placówek naukowych, działających w Polsce na polu etnografii. Zestawienie to ma przedstawić w skrócie problematykę badawczą tych placówek, a nawet zainteresowania badawcze poszczególnych etnografów oraz zakres, stan ilościowy i sposób opracowania archiwów, zbiorów i bibliotek etnograficznych.

Zestawienie to zostało opracowane na podstawie odpowiedzi poszczególnych placówek na ankiety, rozesłane przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze jeszcze w 1958 r., a zaktualizowane w 1959 r. Informacje sprowadzono do jednolitego, dość zwięzłego schematu. Ponieważ nie wszystkie placówki dostarczyły danych, starano się uzupełnić luki z innych informacji i opublikowanych sprawozdań. Wiele informacji zebrali: mgr Marian Pokropk z Warszawy, — mgr Janusz Kamocki z Krakowa. Obszerniejsze, dodatkowe omówienie prac Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego zgodził się zestawić prof. dr Józef Gajek. Niewątpliwie niektóre dane mogą się okazać nieaktualne wobec zmian zaszłych po uzyskaniu odpowiedzi na ankietę, niektóre zaś, zwłaszcza jeżeli chodzi o małe placówki będą wobec braku dokładnych danych niekompletne. Tym niemniej wydaje się, że zestawienie może oddać pewne orientujące usługi etnografom w Polsce i zagranicą. Dlatego też praca ta została podjęta. Jest ona zarazem pewnym zamknięciem dotychczasowej działalności Biuletynu Informacyjnego PTL, który miał za zadanie wypełniać luki w informacji bieżącej, wynikłe z nieregularnego wówczas ukazywania się LUDU.

Instytucje o zasięgu ogólnopolskim

Dział IV Etnografii Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, Nowy Świat 72.

Aktualne plany badawcze obejmują następujące problemy:

1. Pierwotna kultura ludów Azji, Ameryki i Australii oraz ich dzisiejsze przeobrażenia.
2. Rozwój rolnictwa oraz kultury chłopskiej w Polsce.
3. Historia kultury klasy robotniczej.
4. Historia etnografii¹.

W szczególności na najbliższe lata są przewidywane:

1. Kontynuowanie prac nad **Polskim Atlasem Etnograficznym**.
2. Prace nad teorią kultury ludowej z uwzględnieniem odrębności regionalnych.
3. Prace nad metodologią i teorią etnografii.

¹ Na podstawie sprawozdania z prac IHKM za r. 1957 (maszynopis powielany).

4. Opracowanie dziejów kultury ludu pracującego w formacji feudalnej, kapitalistycznej i socjalistycznej w Polsce, w szczególności historii technik produkcyjnych (rolnictwo, górnictwo, metalurgia, włókiennictwo) i historii warunków materialnego bytu².

Kierownik Działu: Prof. dr Witold Dynowski.

Sekretarz naukowy Działu: mgr Wanda Paprocka.

Plan badawczy realizuje Dział przez Zakłady i Pracownie.

Wydawnictwa: ETNOGRAFIA POLSKA (rocznik), BIBLIOTEKA ETNOGRAFII POLSKIEJ, PRACE DZIAŁU ETNOGRAFII IHKM PAN.

Bezpośrednią działalność naukową prowadzą Zakłady i Pracownie etnograficzne IHKM PAN:

Zakład Etnografii IHKM PAN w Warszawie, ul. Hoża 74.

Opracowuje zagadnienia historii polskiej kultury ludowej ze szczególnym uwzględnieniem etnografii historycznego Mazowsza i Podlasia.

Pracownicy naukowci: Doc. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, Kierownik Zakładu, mgr Krystyna Adamus, mgr Maria Biernacka, mgr Jacek Olędzki, mgr Wanda Paprocka, mgr Janina Rudnicka, mgr L. M. Szwengrub.

Zakład prowadzi archiwum materiałów terenowych (wywiady, fotografie, rysunki) z terenów Mazowsza i Podlasia oraz dokumentację filmową wybranych zagadnień z zakresu sztuki ludowej i obrzędów.

Zespół Etnograficzny IHKM PAN, Łódź, ul. M. Bucza 30 m. 2.

Pracownicy naukowci i ich indywidualne zainteresowania: Prof. dr Kazimierz Zawistowicz-Adamska; — Kierownik Zespołu, dr Bronisława Kopczyńska-Jaworska, adiunkt (życie pasterzy górskich, organizacja zespołów pasterskich, sytuacja społeczna pasterzy, gospodarka mleczna), mgr Maria Misińska, adiunkt (splaw drzewa).

Pracownia Etnograficzna IHKM PAN w Poznaniu, ul. Kantaka 4.

Pracownicy: Doc. dr Maria Frankowska — Kierownik Pracowni, mgr Barbara Matuszewska, st. asystent; mgr Teresa Stasińska-Macariello, st. asystent.

Zespół Etnograficzny IHKM PAN w Toruniu, ul. Danielewskiego 4.

Pracownicy naukowci: Prof. dr Maria Znamierowska-Prüfflerowa, Kierownik Zespołu, mgr Maria Fryczowa, mgr Ryszard Kukier.

Zakład Etnografii IHKM PAN w Krakowie, ul. Sebastiana 10.

Problematyka badawcza Zakładu obejmuje:

1. Zagadnienia historii polskiej kultury ludowej ze szczególnym uwzględnieniem Śląska oraz Karpat.

² Na podstawie planu perspektywnego badań naukowych IHKM PAN na 1961—1975 r. (maszynopis powielany).

2. Historię kultury klasy robotniczej.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: Prof. dr Mieczysław Gładysz, Kierownik Zakładu (sztuka ludowa, etnografia Śląska), mgr Stanisław Bronicz, adiunkt (ubioru ludowe, rolnictwo i hodowla na Śląsku), dr Danuta Dobrowolska, adiunkt (kultura robotnicza, teoria społeczeństwa), mgr Leszek Dzięgiel (rzemiosła artystyczne), mgr Maria Gładyszowa (budownictwo, wiedza ludowa), dr Anna Kowalska-Lewicka, adiunkt (kultura materialna Indian dorzecza Amazonki, rolnictwo i pożywienie ludności Karpat polskich), mgr Irena Nizińska, st. asystent (rzemiosło na Śląsku), mgr Edward Pietraszek, st. asystent (kultura robotnicza w Małopolsce), mgr Zofia Szromba (pożywienie i obrzędy rodzinne na Śląsku), mgr Anna Zambrzycka-Kunachowicz, st. asystent (rzemiosło, bibliografia etnograficzna).

Zakład Etnografii IHKM PAN we Wrocławiu, ul. Nankera 4.

Problematyka badawcza Zakładu obejmuje wybrane zagadnienia ze wszystkich działów kultury ludowej w Polsce, w ramach prac nad Polskim Atlase Etnograficznym.

Dotychczas przeprowadzono w skali ogólnopolskiej badania nad rolnictwem, hodowlą i budownictwem ludowym, na najbliższe lata planowane są badania nad transportem, komunikacją i pożywieniem.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: Prof. dr Józef Gajek, Kierownik Zakładu (teoria kartografii etnograficznej, zagadnienia metodologiczne), mgr Janusz Bohdanowicz, st. asystent (przechowywanie wymłóconego zboża i jego formy w gospodarstwach chłopskich, myślistwo, rybołówstwo, kowalstwo), mgr Krystyna Hoffman-Liandzis, asystent (uprawa mieszkanki żyta i pszenicy, narzędzia kopaczkowe, zwyczaje żniwne), dr Krzysztof Kwaśniewski, st. asystent (kartografia etnograficzna, budownictwo ludowe, folklor dolnośląski, struktura społeczna wsi), mgr Kazimierz Pudło, asystent (zwierzęta pociągowe w gospodarstwach chłopskich, dom przysłupowy), mgr Tomasz Skarżyński, asystent (formy i funkcje stodół w Polsce, sztuka ludowa). Z Zakładem współpracuje mgr Jerzy Grocholski (formy kopie do przesuszania zbóż, garncarstwo ludowe, etnografia Afryki). Archiwum naukowe Zakładu obejmuje: materiały z badań terenowych nad rolnictwem, hodowlą i budownictwem z 340 wsi stałej sieci badań PAE. Materiały te obejmują ok. 70 000 kart tekstu i ok. 15 000 rysunków, planów i fotografii. Są one zorganizowane w podziale na 42 tematy, a w ich obrębie — wg sygnatur PAE. Zorientowanie ułatwiają sygnaturowa i alfabetyczna kartoteka wsi badanych. Archiwum fotograficzne Zakładu obejmuje 540 zinwentaryzowanych filmów (przeważnie małoobrazkowych) oraz ok. 9100 odbitek, z których 8857 zostało już opracowanych na specjalnych kartach i ułożonych w układzie rzeczowym. Archiwum naukowe Zakładu obejmuje także ponad 300 karto-

gramów próbnych, stadialnych i w redakcjach ostatecznych, które stanowią kartograficzne opracowanie wyników badań w skali ogólnopolskiej.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław, pl. Nankera 4.

Prezes: prof. dr Tadeusz Seweryn, v.-prezes prof. dr Jan Czekanowski, v.-prezes prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, sekretarz generalny prof. dr Józef Gajek, zastępca prof. dr Józef Burszta, skarbnik dr Tadeusz Wróblewski, zastępca dr Bolesław Garyga, członkowie Zarządu Głównego: prof. dr Włodzimierz Antoniewicz, prof. dr Kazimierz Dobrowolski, dr Tadeusz Delimat, dr Olga Gajkowska, dr Władysław Gębik, mgr Zenon Jankowski, mgr Piotr Kaleciak, prof. dr Julian Krzyżanowski, mgr Bolesław Kuźmich, dr Anna Kowalska-Lewicka, dr Longin Malicki, prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, dr Kazimierz Pietkiewicz, dr Zofia Staszczakówna, mgr Maria Suboczowa, prof. dr Fanciszek Wokroj.

Towarzystwo prowadzi prace naukowo-badawcze, organizacyjne i wydawnicze we wszystkich dziedzinach etnografii i etnologii (patrz obszerniejsze sprawozdanie w załączeniu).

Etatowymi pracownikami Towarzystwa są: mgr Irena Chruścielowa (prace edytorskie nad dziełami Oskara Kolberga), dr Adam Głapa (kostiumologia i sztuka ludowa oraz współczesne przemiany wsi), mgr Bolesław Kuźmich (kultura polskich grup emigracyjnych), mgr Zenon Jankowski (współczesność w problematyce etno-socjologicznej Europy zachodniej, społeczna użyteczność etnografii, bibliografia).

Zbiory PTL obejmują: Archiwum: ponad 1340 zinwentaryzowanych rękopisów i maszynopisów, ok. 6000 kart materiałowych z opisami różnych zjawisk kultury ludowej w Polsce i innych krajach, w układzie rzeczowym, ok. 4000 zinwentaryzowanych negatywów zdjęć.

Biblioteka Towarzystwa obejmuje ok. 45 000 tomów i posiada katalog alfabetyczny. Katalog działowy jest na ukończeniu, katalog rzeczowy — w opracowaniu. Pieczę nad biblioteką sprawuje bibliotekarka Anna Łyszcz-Wirpszowa.

Wydawnictwa własne PTL: LUD (rocznik), wydawnictwa ciągłe: PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE, PRACE ETNOLOGICZNE, BIBLIOTEKA POPULARNA, ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE oraz wydawnictwo seryjne ATLAS POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH i LITERATURA LUDOWA (dwumiesięcznik).

Łącznie w okresie 1945—1960 wydano ponad 2000 arkuszy druku.

* * *

W długofalowym planie prac Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego można wyróżnić dwie grupy a mianowicie: 1) prace zmierzające do retrosywnego ujęcia, odtwarzania historii narodu polskiego i oświecenia

jej materiałami i pracami etnograficznymi ważnymi dla wczesnodziejowych okresów bezdokumentalnych (starożytności polskie) z podkreśleniem roli kultury ludowej; 2) prace zmierzające do uchwycenia stanu współczesnej kultury ludowej i jej tendencji rozwojowej. W tej ostatniej grupie na szczególną uwagę zasługują badania nad Ziemią Zachodnią, gdzie dokonują się procesy etnograficznej syntezy, związanej ze zjawiskiem mieszania się kultury ludności osiedleńczej z kulturą starego podłoża. Oba te kierunki prac zostały potwierdzone uchwałami na XXXIII Walnym Zgromadzeniu w 1958 roku w Cieszynie i na XXXIV Walnym Zgromadzeniu w 1959 r. w Olsztynie. Są one zresztą kontynuacją działalności naukowo-badawczej i wydawniczej rozpoczętej w latach poprzednich a obok tego wiążą się z planem prac Milenialnych.

Jednym z czołowych zadań Towarzystwa podjętych u progu uroczystości tysiąclecia jest przygotowanie edycji dzieł nieopublikowanych i reedycji dzieł wydanych, które złożą się na wielką serię „OPERA OMNIA OSKARA KOLBERGA”. Powołany w tym celu Komitet Kolbergowski rozpoczął energicznie swoje działania jesienią 1959 r., tak że w 1960 r. winny być rozpisane i przygotowane bodaj niektóre tomy z tek. O. Kolberga do druku. Już dzisiaj w pracy tej zatrudnionych jest ponad 20 osób opracowujących zgromadzone w nieopublikowanych tekstach materiały przy pomocy specjalnych instrukcji, kwestionariuszy i formularzy. W sprawę zaś wydania całości dzieła zaangażowały się nie tylko władze centralne, ale napływają coraz liczniejsze zgłoszenia na subskrypcję z poszczególnych gromad i wsi. Obok tego nawiązuje się coraz częściej korespondencję z Polonią w rozmaitych ośrodkach zagranicznych.

Niezależnie od powyższego — Polskie Towarzystwo Ludoznawcze narkreśliło sobie ambitny plan dokonania przełomu w zakresie zagadnień metodologicznych związanych z poglądem na zakres, cel i metody etnografii, co zostało poruszone i przedyskutowane wielokrotnie na licznych konferencjach organizowanych przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze i omówione w licznych artykułach i głosach opublikowanych na łamach współczesnej literatury etnograficznej w Polsce. Nowe ujęcia poglądów o charakterze metodologicznym przynoszą liczne wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego wśród których czołowe miejsce zajmuje LUD. Ten organ Towarzystwa, którego w okresie 15-lecia Polski Ludowej wyszło dziesięć opasłych tomów, wniósł do nazbyt rozproszonych działalności poszczególnych ośrodków etnograficznych spojrzenie syntetyzujące i oświecające jedno z najważniejszych pytań naszych czasów: czym jest etnografia w wiązce nauk humanistycznych i społecznych. Odczuwać się bowiem daje aż nadto dążność do coraz to drobniejszych poszukiwań badawczych idących w parze z daleko posuniętą specjalizacją poszczególnych działów etnografii polskiej. Toteż LUD stał się niemal reprezentacyjnym czasopiśmem etnograficznym polskim i tak oceniany jest zagranicą.

Wyraziło się to w określeniu Jana Czekanowskiego, iż „droga do współpracy z etnografią świata wiedzie poprzez LUD”. Nie sposób wymienić w tym krótkim artykule informacyjnym szczegółowych tematów omawianych w tym roczniku, ani też wyliczyć etnografów-autorów publikujących tu swoje artykuły, recenzje i notatki. Informuje o tym wyczerpująco szczegółowa bibliografia opracowana przez H. Bittner-Szewczykową i B. Gawina, bibliografia zasługująca na specjalne uznanie, porządkuje bowiem w sposób systematyczny całość drobnego etnografii polskiej okresu XV-lecia (a więc już nie tylko Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego), pozwala ocenić osiągnięcia poszczególnych pracowników naukowych, zarówno nestorów etnografii polskiej jak i zapowiadającego się tak dobrze pokolenia młodego.

Obok LUDU, będącego podstawowym przedmiotem wymiany książek z instytucjami w Polsce i zagranicą — do ważnych osiągnięć należy zaliczyć ATLAS POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH, którego 25, 26 i 27 zeszyt przygotowuje się do druku. Spojrzenie na załączony do każdej monografii stroju kartogram ilustruje osiągnięcia Towarzystwa w zakresie badań nad strojem ludowym. Biała jeszcze, niezapisana w 1949 roku płaszczyzna kartogramu wypełnia się coraz bardziej opracowanymi obszarami, tak że wkrótce, a najpóźniej w ciągu najbliższego 10-lecia winna być całkowicie wypełniona, jako wynik działalności Towarzystwa w zakresie badań nad strojem ludowym, mających ważne znaczenie zarówno dla prac nad POLSKIM ATLASEM ETNOGRAFICZNYM zapoczątkowanym przez Towarzystwo zaraz u progu działalności po reaktywowaniu go w Lublinie — jako też dla zaspokojenia potrzeb licznych zespołów o charakterze artystycznym. Należy podkreślić, że ATLAS POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH jest przez etnograficzne ośrodki zagranicą pilnie poszukiwany i uzyskał opinię, jednego z najbardziej wnikliwych wydawnictw tego typu.

PRACE ETNOLOGICZNE przyniosły obok monumentalnego dzieła Tadeusza Milewskiego *Zarys językoznawstwa ogólnego*, obecnie już zupełnie wyczerpanego — pracę Mariana Plezi *Greckie i łacińskie źródła do najstarszych dziejów Słowian* i Edwarda Karwota *Katalog magii Rudolfa*, dzieła tak silnie związane z problematyką okresu średniowiecza — dwa dużej miary osiągnięcia wydawnicze, obejmujące dzieło R. H. Noconia *Dzieje, kultura i upadek Inków*, oraz dziennik Jana Czekanowskiego z podróży etnograficznej do Afryki *W głąb lasów Aruwimi*. Cykl ten wzbogacony zostanie przez obecnie przygotowywane monografie, jak Ch. Vakaralskiego *Zarys Etnografii Bułgarów*, i tak potrzebny z uwagi choćby na studia uniwersyteckie w zakresie etnografii Słowian.

Ważnym działem wydawniczym umożliwiającym poszczególnym etnografom publikowanie ich prac badawczych, terenowych oraz materiałów drobniejszych są PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE, których

wyszło z druku 20 tomów a które zachowują przeważnie problematykę regionalną, wypracowaną przez Oddziały Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, ośrodki muzealne itp. Seria ta spełnia ważną rolę, umożliwia bowiem publikowanie wyników badań prowadzonych w ostatnich czasach w różnych ośrodkach i regionach Polski. Tu wyjdzie też praca Władysława Łęgi *Ziemia Chełmińska*, (będąca kontynuacją monografii regionalnej wydanej w okresie 20-lecia pt. *Ziemia Malborska*), a dalej — tom *Przysłów Śląskich* w opracowaniu Stanisława Wallisa i Józefa Ondrusza, tom lubelski zamykający dłuższy okres badań na tym obszarze, tom dolnośląski itp. Ponieważ publikowanie prac młodych badaczy naukowych ma duże znaczenie mobilizujące ich do dalszej pracy naukowej, przeto Polskie Towarzystwo Ludoznawcze publikuje systematycznie w ramach ARCHIWUM ETNOGRAFICZNEGO najnowsze monografie i pomniejszych rozprawy umożliwiając w ten sposób — zwłaszcza młodszej kadrze etnograficznej — ogłaszanie wyników ich pracy naukowo-badawczej.

Polskie Towarzystwo Ludoznawcze obok celów ściśle naukowo-badawczych zmierza również do popularyzacji wiedzy w szczególności etnografii; w tym celu powołano osobną serię wydawniczą „BIBLIOTEKA POPULARNA PTL”. Jej pierwszy tom obejmujący pracę J. Burszty *O osady słowiańskiej do wsi współczesnej*, znalazł należyte uznanie, jakkolwiek poziomem swoim odbiega nieco od typu prac popularyzacyjnych. Następne tomy z opracowaniem A. Zaręby oraz t. III. A. Glapy i A. Kłownowskiego *Tańce i zabawy wielkopolskie* czynią zadość zapotrzebowaniu społecznemu w tej dziedzinie.

Siódmym tytułem wydawniczym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego jest LITERATURA LUDOWA, dwumiesięcznik pod redakcją prof. J. Krzyżanowskiego. Czasopismo to spełnia ważną rolę publikacji poświęconej folklorystyce — dziedzinie tak ważnej w całokształcie problematyki etnograficznej a nie mającej żadnego innego organu nie tylko w Polsce ale i w krajach sąsiednich. Literatura ludowa — jedyne czasopismo słowiańskie poświęcone folklorowi, jest również pomocną w nauczaniu jęz. polskiego w liceach i szkołach.

Szczególną troską otacza Polskie Towarzystwo Ludoznawcze swoją bibliotekę i archiwum naukowe; biblioteka obejmuje obecnie ok. 40 tys. dzieł etnograficznych, jest skatalogowana i zmobilizowana, nabytki tj. wydawnictwa otrzymane w drodze wymiany wydawnictw — przynoszą rocznie ok. 1000 vol. dzieł i czasopism obcych, co znakomicie powiększa zasób księgozbioru. Ewidencję nabytków prowadzi się bardzo starannie a wykazy ogłasza co pewien czas. W okresie ostatniego 15-lecia wzrosło również archiwum naukowe Towarzystwa, w którym zgromadzone są niezmierznie cenne prace, materiały, ilustracje, zbiory wybitnych etnografów i regionalistów. Do szczególnie cennych należą niewydane teki Oskara

Kolberga będące podstawą edycji jego dzieł niewydanych, a dalej spuścizna takich etnografów jak: Jan Kubary, Stanisław Pniatowski, Stanisław Ciszewski, Adam Fischer, Michał Federowski, Jan Świętek i wielu wielu innych. Towarzystwo planuje opublikowanie cenniejszych pozycji naukowych, jednakże brak środków uniemożliwia realizację tego zamierzenia.

Obraz stanu prac Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego i jego dotychczasowej działalności w okresie niemal 65-lecia nie byłby pełny gdybyśmy pominęli osiągnięcia w zakresie organizacji ruchu naukowego i wydawniczego z jednej strony a popularyzację i sprawę oddziaływania na szerokie rzesze społeczeństwa, jakie dokonuje się poprzez coroczne walne zgromadzenia członków Towarzystwa i związane z nimi konferencje naukowe, które zyskały już miano sesji naukowych. Niejednokrotnie one to inspirowały działalność naukową Towarzystwa. I tak np. sesja kolbergowska przeprowadzona w Jeleniej Górze jeszcze w roku 1954 dała zaczyn późniejszej akcji kolbergowskiej związanej z edycją i reedycją jego dzieł. Sesja podhalańska odbyta w 1956 r. w Zakopanem dała okazję do poruszenia tzw. problematyki karpackiej w dziale etnografii Słowian i Rumunów, wreszcie sesja pomorzoznawcza, którą przeprowadziło we wrześniu 1960 r. Towarzystwo w Szczecinie* ma dać przegląd osiągnięć badawczych odnoszących się do obszaru polskiego Pomorza i przygotować grunt dla dalszego planowania.

W dyskusjach i rozmowach można słyszeć często zdanie, że jakkolwiek etnografia polska nie posiada swojego osobnego Instytutu Etnograficznego, Dział IV Etnografii w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN obejmuje dużo mniejszy zakres działania — to jednak w ogólnej opinii etnografów Polskie Towarzystwo Ludoznawcze pełni poniekąd funkcje polskiego instytutu etnograficznego.

Józef Gajek

Polskie Towarzystwo Filmu Etnograficznego, Warszawa 10, ul. Hoża 74.

Przewodnicząca: Doc. dr Maria Frankowska, v.-przewodniczący reż. Zbigniew Bochenek, sekretarz: mgr Zofia Szyfelbejn, skarbnik reż. Tadeusz Jaworski, członkowie Zarządu: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, dr Bronisława Jaworska, mgr Zbigniew Gawrak-Czeczot, mgr Jacek Olędzki, doc. Marian Sobieski.

Zadaniem Towarzystwa jest dokumentowanie i utrwalanie przy pomocy filmu wszelkich naukowych zagadnień etnograficznych i populary-

* Patrz „Nauka Polska”, 1960 z. 4.

zujących wiedzę etnograficzną. Towarzystwo jest członkiem Comité International du Film Ethnographique w Paryżu. Towarzystwo koordynuje prace zawodowych filmowców i etnografów. Na lata 1960—62 zaplanowano akcję przeglądu i oceny filmów etnograficznych, znajdujących się na terenie Polski. Opracowano historię filmu etnograficznego w Polsce w porównaniu z historią filmu etnograficznego w Europie (mgr Anna Janowska). Zapoczątkowano systematyczną akcję szkoleniową na Uniwersytetach w Warszawie i w Łodzi.

Towarzystwo prowadzi katalog filmów o tematyce etnograficznej, naukowych i popularnych z terenu Polski i obszerny informator z innych krajów, a także (wspólnie z Zakładem Etnografii Uniw. Warszawskiego i IHKM PAN) archiwum kopii filmowych.

Towarzystwo wydaje okolicznościowo własny BIULETYN INFORMACYJNY (poczwelany).

Sekcja Badania Plastyki Ludowej Państwowego Instytutu Sztuki Ministerstwa Kultury i Sztuki, Kraków, ul. Karmelicka 70/3.

Przedmiotem badań Sekcji jest całokształt zagadnień związanych z ludową sztuką plastyczną, badanych na obszarze całej Polski.

Pracownicy naukow i ich zainteresowania badawcze: Prof. dr Roman Reinfuss, Kierownik Sekcji (plastyka ludowa w całości, w szczególności zagadnienie kultury ludowej w Karpatach, budownictwo i meblarstwo ludowe), mgr Ewa Fryś, asystent (garncarstwo ludowe, zdobnictwo w metalu, meblarstwo i zdobnictwo wnętrza), mgr Olga Mulkiewicz, asystent (tkactwo, haft, strój ludowy), mgr Maria Przeździecka, st. asystent (malarstwo, rzeźba i drzeworyt ludowy, sztuka plastyczna w obrzędach ludowych). Z Sekcją współpracuje naukowo mgr Zofia Cieślarska-Reinfussowa (opracowuje tkaniny dwuosnowowe w Polsce).

Sekcja posiada archiwum naukowe, na które składają się materiały w formie wywiadów terenowych, plansz, rysunków i fotografii dotyczących architektury ludowej, urządzenia i zdobnictwa wnętrza, tkactwa, haftu i stroju, zdobnictwa w drzewie i metalu, ceramiki, plastyki w obrzędach ludowych, malarstwa, rzeźby i grafiki oraz nieco materiałów z zakresu kultury materialnej i zagadnień społecznych z terenu całej Polski. Oprócz tego Sekcja posiada też zbiór ludowych tkanin, haftów i wycinanek. Archiwum i zbiory obejmowały w r. 1958 łącznie 44 273 pozycji inwentarzowych oraz ok. 12 000 fotografii. Archiwum uporządkowane jest w układzie terytorialnym, a w jego obrębie — w układzie rzeczowym. Prowadzone są kartoteki środków garncarskich, tkackich, produkcji zabawek, meblarstwa, malarstwa, rzeźby i grafiki. Każdej kartotece odpowiada opracowanie kartograficzne według województw. Czasopismem Sekcji jest kwartalnik POLSKA SZTUKA LUDOWA. Oddziałem Sekcji jest Pracownia w Warszawie, ul. Długa 26. Specjalnością Pracowni

są badania plastycznej twórczości amatorów i dokumentacja wystaw sztuki ludowej.

Pracownicy naukow i Pracowni: mgr Aleksander Jackowski — Kierownik Pracowni, mgr Anna Kunczyńska, asystent.

Wydział Sztuki Ludowej w Departamencie Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki, Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 15/17.

Zadaniem Wydziału Sztuki Ludowej jest koordynacja zagadnień sztuki ludowej w skali państwa i stwarzanie dla niej odpowiednich warunków rozwoju i upowszechnienia. Opieka realizowana jest przy pomocy środków finansowych państwa, przez organizowanie wystaw regionalnych, krajowych i zagranicznych, przez organizowanie konkursów dla twórców ludowych i inicjowanie innych prac, mających na celu pomoc przy wytworzeniu artystycznych przedmiotów sztuki ludowej.

Naczelnikiem Wydziału jest dr Kazimierz Pietkiewicz (zainteresowania indywidualne: sztuka ludowa, etnografia Łotwy).

Wydział posiada zbiory eksponatów sztuki ludowej, liczące ok. 12 000 obiektów.

Wydział wydaje ilustrowane katalogi wystaw, których od 1945 r. ukazało się już kilkadziesiąt.

Sekcja Folkloru Państwowego Instytutu Sztuki Ministerstwa Kultury i Sztuki, Warszawa, ul. Długa 26.

Sekcja prowadzi całokształt prac związanych z zagadnieniami folkloru słowno-muzycznego na terenie Polski, a w szczególności dokumentację poprzez badania terenowe i nagrania magnetofonowe z terenu całej Polski, dokumentację historyczną w oparciu o materiały publikowane, lub rękopiśmienne oraz prace konsultacyjne i popularyzacyjne.

Sekcji podlegają: Pracownia Transkrypcyjno-Dokumentacyjna, Poznań, Al. Stalingradzka 1, oraz Zespół Terenowy Warmia-Mazury, Olsztyn, ul. Wyzwolenia 9.

Pracownicy naukow i ich zainteresowania badawcze: Doc. Marian Sobieski, Kierownik Sekcji (całokształt zagadnień, dotyczących polskiego folkloru muzycznego), mgr Barbara Andrzejczak, st. asystent (koledy i pastorałki polskie), mgr Ludwik Bielański, st. asystent (folklor Pomorza), dr Władysław Gębik, st. asystent (folklor i kultura ludowa Warmii i Mazur), mgr Zofia Jaworska, st. asystent (pieśni, ludowe Kurpiów, zagadnienia wersyfikacji), mgr Jarosław Lisakowski, st. asystent (folklor Warmii i Mazur), Jan Lubomirski, st. asystent (badania folkloru na Warmii i Mazurach), mgr Aurelia Mioduchowska, st. asystent (pieśni ludowe Pomorza, problematyka społeczna w polskich pieśniach ludowych), mgr Danuta Pawlak, kierownik administracyjny Pracowni w Poznaniu (typizacja muzyczna pieśni balladowych), mgr Jan Sadownik, st. asystent (systematyka tekstów polskich pieśni

ludowych, zagadnienie paralelizmu treściowego w polskich pieśniach ludowych), mgr Jadwiga Sobieska, adiunkt (folklor Wielkopolski), mgr Zofia Stęszewska, st. asystent (dokumentacja materiałów historycznych, dotyczących folkloru muzycznego), mgr Jan Stęszewski, st. asystent (folklor Kurpiów), mgr Anna Szałańska, st. asystent (typizacja muzyczna pieśni oczepinowej o chmieiu), Jan Tacina, st. asystent (badania folkloru na Śląsku), mgr Maria Turczynowiczowa, adiunkt (zagadnienia kolbergowskie, bibliografia wydawnictw folklorystycznych 1945—58). Z Sekcją współpracują naukowo: dr Anna Czekanowska, st. asystent Uniw. Warsz. (systematyka melodii ludowych i monografia folkloru południowej Lubelszczyzny), mgr Maria Drabecka (strona chereograficzna polskich tańców ludowych), doc. Antonina Wozaczyńska (monografia pieśni balladowej „Jasio konie poił Kasia wodę brała”, pieśni kurpiowskie).

Sekcja posiada archiwum polskiej pieśni i muzyki ludowej, obejmujące ok. 60 000 nagrań pieśni wokalnych i utworów instrumentalnych z terenu całej Polski z lat 1945—58, nagranych na 2477 taśmach magnetofonowych (19 cm/sek). Zbiory pochodzą z całej Polski z wyjątkiem województw koszalińskiego, szczecińskiego i zachodnich części zielonogórskiego i wrocławskiego. Archiwum posiada nadto dział rękopiśmiennych zbiorów pieśni z lat 1950—57. Wszystkie materiały są zarchiwizowane w układzie sygnatutowym. Na karty archiwalne opracowano systematycznie ok. 28 000 transkrypcji muzycznych, 3000 transkrypcji dialektologicznych, ok. 2000 protokołów z dokumentacją nagrań. W toku opracowania znajdują się katalogi: incipitowy, instrumentalno-taneczny i słowa mówionego, którymi objęto dotąd 15% zbiorów.

Sekcja Etnograficzna Instytutu Śląskiego w Opolu, ul. Piastowska 14.

Sekcja prowadzi badania nad tradycyjną kulturą autochtonicznej ludności Śląska oraz nad kulturą grup osadniczych, przybyłych na Śląsk po 1945 r. (problemy adaptacji i integracji).

Działalność naukową rozwija Sekcja przy współpracy doc. dra Adolfa Nasza (Wrocław) oraz prof. dr Mieczysława Gładysza (Kraków).

Materiały Sekcji organizowane są w postaci rzeczowo uporządkowanej kartoteki.

O pracach Sekcji informuje ukazujący się ok. półrocznie KOMUNIKAT INSTYTUTU ŚLĄSKIEGO W OPOLU.

Sekcja Socjograficzna Zespołu Ziemi Zachodnich Instytutu Zachodniego, Poznań, ul. Chelmońskiego 1.

Sekcja prowadzi badania nad osadnictwem Ziemi Zachodnich Polski po 1945 r.

Pracownicy Sekcji: dr Zygmunt Dulczewski, Kierownik Sekcji, mgr Andrzej Kwilecki, asystent, mgr Janusz Tomaszewski, asystent. Współpracownikiem Sekcji z woj. zielonogórskiego jest mgr Józef Konieczny.

W archiwum Sekcji znajdują się pamiątki osadników Ziemi Odzyskanych z lat 1945—1957 (ok. 10 000 str. maszynopisu) oraz materiały z badań terenowych na Ziemiach Odzyskanych, ok. 200 str. maszynopisu.

Wydawnictwa Socjograficzne Instytutu Zachodniego publikowane są w serii ZIEMIE ZACHODNIE — STUDIA I MATERIAŁY.

Dział Literatury Ludowej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Warszawa, Nowy Świat 72.

Dział prowadzi aktualnie badania nad następującymi tematami: 1) Systematyka polskich pieśni ludowych, 2) Badania nad folklorystyką polską epoki przedkolbergowskiej, 3) Ludowość w twórczości Mickiewicza, 4) Zagadnienia folkloru w literaturze staropolskiej.

Pracownicy naukowcy Działu: prof. dr Julian Krzyżanowski, Kierownik Działu, mgr Teresa Brzozowska, mgr Ryszard Górski, mgr Maria Kukulska, mgr Leszek Kukulski, mgr Stanisław Świrko, mgr Ryszard Wojciechowski.

Archiwum Działu obejmuje kartotekę pieśni ludowych, założoną jako podstawę przyszłych prac systematyzujących, ok. 30 000 kart, zestawioną ze zbiorów drukowanych oraz czasopism etnograficznych w układzie alfabetycznym wg incipitów.

Oprócz tego w zakresie historii literatury staropolskiej IBL posiada kartotekę staropolskiej pieśni świeckiej (w etapie ewidencjonowania), a w Dziale Zagadnień Języka Literackiego — kartotekę pieśni ludowej śląskiej ze zbiorów drukowanych, z podaniem na kartach nut, pierwszej zwrotki, z zaznaczeniem akcentów muzycznych i schematu wersyfikacyjnego zwrotki.

Dział Literatury Ludowej współpracuje z czasopismem PTL LITERATURA LUDOWA.

Problematykę etnograficzną uwzględnia również czasopismo popularno-geograficzne POZNAJ ŚWIAT (miesięcznik), Warszawa, Nowy Świat 49 I p. Dział etnograficzny redaguje dr Edward Karwot.

Etnograficzne zakłady uniwersyteckie i placówki dydaktyczne³

³ Por. także sprawozdania niektórych Zakładów z ETNOGRAFII POLSKIEJ i J. Klimaszewska, A. Kutrzeba-Pojnarowa, *Działalność uniwersyteckich katedr etnografii w Polsce w latach 1945—1956*, ETNOGRAFIA POLSKA t. II, s. 59—104.

Zakład Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, ul. Hoża 74.

Zakład prowadzi badania, zmierzające do zebrania materiału do podręcznika etnografii Polski, w tym specjalnie materiały z terenu Mazowsza i Podlasia.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Witold Dynowski, Kierownik Zakładu (etnografia powszechna ze szczególnym uwzględnieniem Australii, teoria kultury i historia formowania się pojęć i doboru kryteriów przy periodyzacji najniższych szczebli rozwojowych), doc. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa, zastępca kierownika Zakładu (etnografia Polski, historia i metodyka etnografii), mgr Marian Pokropek, st. asystent (etnografia Słowian, techniki pracy terenowej), mgr Zofia Szyfelbejn, st. asystent (problemy tzw. antropologii społecznej: stosunki między strukturami społecznymi a technologią, współzależność między socjologią, a historią). Bibliotekarką Zakładu jest mgr Anna Dąmrosz. Ponadto wykłady w zakresie etnografii prowadzą: doc. dr J. Klimaszewska, doc. dr M. Frankowska, prof. dr K. Piwocki i dr T. Delimał.

Archiwum Zakładu obejmuje materiały z międzyuczelnianych Obozów Etnograficznych w Pułtusku, Bielsku Podlaskim i Drohiczyńce oraz materiały zebrane przez pracowników w czasie wycieczek studenckich w ramach prac dydaktycznych, głównie z zakresu rolnictwa i budownictwa, prace magisterskie i fotograficzne w układzie rzeczowym.

Zakład Etnografii Ogólnej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, ul. Straszewskiego 27⁴.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Kazimierz Dobrowolski, Kierownik Zakładu (metodologia etnografii, osadnictwo, rodzina pierwotna, struktura społeczeństwa pierwotnego, kultura pasterzy wysokogórskich, pochodzenie i przeobrażenia polskiej ludności góralskiej, teoria kultury chłopskiej), doc. dr Andrzej Waligórski (etnografia Afryki, teoria kultury), mgr Piotr Kaleciak (rolnictwo ludowe, narzędzia rolnicze), dr Władysław Kwaśniewicz (struktura społeczna wsi, rolnictwo ludowe, budownictwo, rzemiosło, etnografia Niemiec i Skandynawii), mgr Danuta Myrcik-Markowska (struktura społeczna, rodzina wiejska, etnografia Bułgarii).

Zakład Etnografii Słowian Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, ul. Gołębia 20.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: doc. dr Jadwiga Klimaszewska (folklor słowiański, szczególnie polski), mgr Zbigniew Biały (budownictwo, organizacja społeczno-gospodarcza rzemiosła ludowego w Polsce), mgr Maria Lechowska-Bujakowa (budownictwo

⁴ Por. W. Kwaśniewicz, *Dziesięć lat Zakładu Etnografii Ogólnej UJ w Polsce Ludowej (1945–1955)*, KWARTALNIK HKM r. V 1957 nr 1–2, s. 369–381.

ludowe), mgr Małgorzata Matusek (kultura współczesnych społeczeństw pierwotnych).

Z krakowskimi Zakładami Etnografii współpracują naukowcy etnografowie, którzy nie są zatrudnieni w tych placówkach: mgr Przemysław Burchard (budownictwo, problem wpływu rzemiosła miasteczkowego na wiejskie), mgr Zofia Cieśla-Reinfussowa (budownictwo, ubiory ludowe, tkactwo), dr Agnieszka Dobrowolska (zdobnictwo ludowe, kultura ludowa Pomorza, zagadnienia Słowiańszczyzny Zachodniej), mgr Maria Kamocka (ubiory ludowe, kultura ludowa Polski środkowej, kobiece prace gospodarskie u społeczeństw pierwotnych), mgr Tomasz Marszewski (paleoetnografia Azji, Ameryki i Afryki: obrzędy, pochówki, myślistwo, kosmologia), mgr Barbara Olszowy (budownictwo, rzemiosło), mgr Maria Woleńska (tkactwo, przemysł artystyczny, stosowanie motywów ludowych we współczesnym wzornictwie odzieżowym).

Katedra Etnografii Ogólnej i Słowian Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu, pl. Nankera 4.

Prace Katedry koncentrują się w kierunku etnograficznych monografii słowiańskich, regionalnych i problemowych, historii etnografii i badań nad przystosowywaniem się ludności osiedleńczej na Dolnym Śląsku.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Józef Gajek, Kierownik Katedry (kartografia etnograficzna, zagadnienia metodologiczne, etnografia Europy, Słowian, Kaszub), dr Olga Gajkowska, adiunkt (historia etnografii, społeczeństwa pierwotne, literatura ludowa), dr Zofia Staszczakówna, adiunkt (budownictwo ludowe, kartografia etnograficzna). Z Katedrą współpracuje naukowca dr Bolesław Garyga, st. asystent Katedry Socjologii (zagadnienie systematyki narzędzi do orania, techniki orki, adaptacja ludności napływowej na Śląsku).

Archiwum Katedry gromadzi obok materiałów terenowych mikrofilmy i odbitki kartogramów i ilustracji z zakresu etnografii Europy, 2152 pozycje, posegregowane w układzie rzeczowym.

Katedra Etnografii Polski Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu, pl. Nankera 4.

Pracownicy naukowcy: doc. dr Adolf Nasz, Kierownik Katedry, mgr Jadwiga Pawłowska, st. asystent, mgr Henryka Wesołowska, asystent. Katedra prowadzi prace badawcze na obszarze Śląska.

Zakład Etnografii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, ul. Uniwersytecka 3.

Prace Zakładu koncentrują się wokół specjalnych stosunków gospodarczych na wsi. Obejmują one zwłaszcza tradycje współdziałania (pomoc sąsiedzka) oraz główne i uboczne zajęcia ludności wiejskiej w powiązaniu ze specyfiką regionów i warunkami społeczno-gospodarczymi.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamowska, Kierownik Zakładu (współdziałanie go-

spodarcze i społeczne), dr Bronisława Jaworska, adiunkt (życie i organizacja społeczna pasterzy górskich), mgr Jadwiga Kucharska, asystent (rybołówstwo morskie, organizacja i przemiany społeczno-gospodarcze zespołów rybackich).

Archiwum Zakładu obejmuje 2125 stron wywiadów terenowych (za lata 1946—57) i ok. 1200 fotografii.

Katedra Etnografii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, ul. Kan-taka 4.

Katedra prowadzi badania z zakresu historii kultury materialnej i etnografii Wielkopolski oraz badania z zakresu etnografii powszechnej.

Pracownicy naukowí i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Józef Burszta, Kierownik Katedry (osadnictwo wiejskie i zabudowa wsi), doc. dr Maria Frankowska, (historia kultury Indian Ameryki Północnej i Peru, uprawa ziemi u ludów kopieniackich Ameryki i Oceanii, wychowanie u ludów pierwotnych), dr Tadeusz Wróblewski, adiunkt (budownictwo wiejskie Wielkopolski na tle budownictwa wiejskiego środkowej Europy, pochówki i rytuał pogrzebowy u ludów pierwotnych, totemizm w kulturach ludów azjatyckich, podstawy teoretyczne etnografii amerykańskiej), dr Zbigniew Jasiewicz, st. asystent (kownalstwo wiejskie w rozwoju historycznym). Z Katedrą współpracują naukowo, tworząc zespół badań nad kulturą ludową Wielkopolski: mgr St. Błaszczak, mgr S. Chmielowski, mgr J. Dydowicz, dr Adam Glapa, mgr L. G. Gomolec, doc. dr Czesław Łuczak, mgr B. Michalak, mgr Olech Podlewski, dr Walerian Sobisiak, doc. dr Jerzy Topolski, mgr Anna Wojciechowska.

Przy Katedrze znajduje się zbiór eksponatów, dotyczących zasadniczych technik ludowych, obejmujący ok. 150 pozycji.

Katedra Etnografii i Etnologii Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, Plac Litewski 5.

Katedra prowadzi głównie badania nad rzemiosłem wiejskim oraz sztuką ludową.

Pracownicy naukowí: prof. dr Roman Reinfuss, Kierownik Katedry (kultura materialna i plastyka ludowa w Polsce), osadnictwo mgr Krystyna Szczypa-Marczakowa.

Katedra Etnografii Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Pracownicy naukowí: prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, kierownik Katedry, mgr Ryszard Kukier, st. asystent.

Zainteresowania badawcze: rybołówstwo, etnografia Polski półn. muzealnictwo etnogr.

Poza tym wykłady z zakresu etnografii prowadzone są w Państwowych Wyższych Szkołach Pedagogicznych w Opolu (doc. dr Adolf Nasz) i w Gdańsku (mgr W. Błaszczkowski).

Etnograficzne placówki muzealne.⁵

A. Muzea etnograficzne

Muzeum Kultury i Sztuki Ludowej Warszawa, ul. Szeroki Dunaj 5.

Pracownicy naukowí i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Ksawery Piwocki, Dyrektor Muzeum (teoria i historia sztuki ludowej), dr Tadeusz Delimat, v.-dyrektor (tradycje staropruskie w kulturze ludowej Warmii i Mazur, transport wodny w Polsce), Zofia Chrzanowska, mł. asystent (wiejskie wnętrza mieszkalne na Kurpiach), mgr Krystyna Czerniewska, adiunkt (etnografia ogólna w Polsce, sylwetki badaczy i analiza ich dorobku), mgr Jerzy Damrosz, adiunkt (zróżnicowanie etnograficzne Polski północno-wschodniej), mgr Władysław Jeż-Jarecki, adiunkt (obróbka drewna w Polsce), mgr Barbara Kaznowska-Jarecka, adiunkt (sztuka ludowa w Sądeckiem, obrzędy ludowe w Sądeckiem), mgr Barbara Michejda, asystent (wiejskie wnętrza mieszkalne na Mazowszu), mgr Halina Olędzka, asystent (rzeźba ludowa w drzewie), dr Kazimierz Pietkiewicz, kustosz (sztuka ludowa, etnografia Łotwy), mgr Anna Piłat, asystent (budownictwo wiejskie na Mazowszu i Podlasiu), mgr Anna Szyfer, asystent (etnografia Puszczy Kampinoskiej), Genowefa Tkaczyk, mł. asystent (tkactwo ludowe na Mazowszu).

Zbiory Muzeum obejmują: 2500 obiektów z zakresu kultury materialnej Polski (zbieractwo, łowiectwo i rybołówstwo, rolnictwo i hodowla, obróbka surowców, naczynia i sprzęty, transport), 18 000 obiektów z zakresu polskiej sztuki ludowej (tkaniny, strój, grafika i malarstwo, rzeźba, pisanki, wycinanki, pajaki, pieczywo obrzędowe), 12 000 obiektów dotyczących kształtu kultury ludów prymitywnych Afryki i Oceanii. Archiwum muzealne obejmuje 11 000 obiektów (negatywny i odbitki fotograficzne, rysunki, odbitki drzeworytnicze). Biblioteka Muzeum obejmuje 10 000 tomów. Zbiory muzealne posiadają inwentarz i katalog w układzie systematycznym, podobnie opracowane są zbiory archiwalne. Biblioteka posiada inwentarz i katalog alfabetyczny, katalog rzeczowy znajduje się w opracowaniu.

Muzeum Etnograficzne w Krakowie, Plac Wolnica 1.

Pracownicy naukowí i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Tadeusz Seweryn, Dyrektor Muzeum (metodologia ekspozycji muzealnej, organizacja muzeów etnograficznych, łowiectwo, obyczaje, literatura i sztuka ludowa), mgr Halina Bittner-Szewczykowa (tkactwo, narzędzia rolnicze, bibliografia etnograficzna, etnografia Śląska Dolnego i Opol-

⁵ Por. m. in. dział „Muzea”, LUD t. XI:II (1956) s. 301—375 i LUD t. XLIII (1958) s. 350—421, M. Znamierowska-Prüfferowa, *Muzea i działy etnograficzne w Polsce*, LUD t. XLIV (1959) s. 351—381, M. Gładysz, *Działalność naukowa etnograficznych placówek muzealnych w okresie powojennym*, ETNOGRAFIA POLSKA t. II (1959), s. 109—126.

skiego), dr Władysław Bogatyński (historia chłopów, historia ubiorów ludowych, kultura ludowa w Karpatach), mgr Jerzy Czajkowski (etnografia Syberii, architektura i sztuka ludowa), Lutosława Hajówna (ludowy sprzęt kuchenny), mgr Janusz Kamocki (stroje ludowe, obrzędy i obyczaje, demonologia, etnografia Polski, etnografia Azji Środkowej, metody badań terenowych), mgr Michał Maśliński (fotografia etnograficzna, przemysł ludowy), mgr Zdzisław Szewczyk architektura i ubiór ludowy, etnografia Karpat i Krakowskiego), mgr Aleksandra Jacher-Tyszkowa (ubiór ludowy w Polsce Środkowej, obrzędy i obyczaje, afrykańskie narzędzia muzyczne), Halina Urbanowicz (pisanki, budownictwo ludowe na Śląsku), Czesław Witkowski (kultura duchowa Słowian).

Zbiory Muzeum obejmują głównie eksponaty polskie a także z innych krajów słowiańskich i spoza Europy (Syberia, Mongolia, Chiny, Korea, Japonia, Archipelag Sundajski, północnozachodnia Afryka), łącznie 22 027 eksponatów. Archiwum Muzeum obejmuje materiały do ludowej kultury materialnej, społecznej i duchowej. Są to: 8132 rękopisy i maszynopisy, zinwentaryzowane w kolejności przybywania, 11 266 kart pamiątkowej kartoteki z opisami obiektów zaginionych w czasie wojny, 41 000 fotografii oraz 11 134 negatywów i płyt cynkograficznych. Całość zbiorów archiwalnych obejmuje 71 456 sztuk. Zbiory ikonograficzne są zorganizowane w układzie rzeczowym i sygnaturowym.

Dział Etnograficzny Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, pl. Wolności 14.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, Kierownik Działu, mgr Jan Dekowski, kustosz (ubiór ludowy, zwyczaje, pasterstwo nizinne), mgr Maria Misińska, adiunkt (tkactwo, rybactwo rzeczne), mgr Józef Lech, adiunkt (wiejskie urządzenia przemysłowe: olejarnie, młyny, kuźnie), mgr Witold Nowosz, adiunkt (rolnictwo), mgr Józefa Dutkiewicz, adiunkt (sztuka ludowa), mgr Wanda Drozdowska, asystent (zwyczaje i obrzędy), mgr Bożena Wróblewska, asystent (architektura ludowa), mgr Irena Lech, asystent (życie i praca tkaczy chałupników), Danuta Mikolajczyk, asystent (garncarstwo i tkactwo chałupnicze).

Celem ekspozycji Muzeum jest ukazanie przemian, jakie zaszły w ostatnim stuleciu na wsi polskiej na przykładzie trzech wybranych regionów oraz wpływu sztuki ludowej na sztukę i przemysł artystyczny. Zbiory obejmują 11 000 eksponatów. Archiwum Działu obejmuje 6 000 fotografii, 800 rysunków i 500 stron wydruków terenowych.

Czasopismem Działu jest rocznik PRACE I MATERIAŁY MUZEUM ARCHEOLOGICZNEGO I ETNOGRAFICZNEGO W ŁODZI. SERIA ETNOGRAFICZNA.

Muzeum Etnograficzne w Toruniu, Arsenał, Wały Sikorskiego 19.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, Dyrektor Muzeum (rybactwo, w szczególności rybactwo narzędzia kolne, pszczelarstwo, rzeźba ludowa, magia, muzealnictwo), mgr Kalina Antonowicz, adiunkt (zbieractwo, łowiectwo, rolnictwo, transport łódowy, obrzędy doroczne), Roderik Lange, asystent (taniec ludowy) mgr Halina Mikulowska, adiunkt (strój ludowy, haft, tkactwo), mgr Marian Pieciukiewicz, adiunkt (kultura ludowa Słowian północnych), mgr Maria Polakiewicz, adiunkt (rolnictwo, przygotowywanie i przechowywanie pokarmów, obróbka drewna). Z Muzeum współpracują naukowcy: mgr Barbara Małecka (muzyka ludowa), mgr Jan Rompski (folklor kaszubski, instrumenty muzyczne).

Celem Muzeum jest gromadzenie eksponatów z zakresu kultury ludowej głównie Polski północnej. Prowadzono też badania terenowe i penetracyjne głównie na Kujawach, a także na Kaszubach, w Ziemi Chełmińskiej i Dobrzyńskiej i na Pojezierzu Brodnickim, przede wszystkim z zakresu sztuki i rzemiosła ludowego.

Zbiory Muzeum obejmują 5709 obiektów. Najbogatszą kolekcję stanowi rybactwo (1000 eksponatów w tym ok. 400 ości zgromadzonych z całej Polski), następnie pszczelarstwo, przygotowywanie pokarmu, plecionkarstwo i rzeźba ludowa. Archiwum Muzeum obejmuje 2781 zapisów folklorystycznych, 744 zapisów muzycznych, 291 zapisów tanecznych, ok. 1000 negatywów fotograficznych, ok. 1500 odbitek fotograficznych, rysunków i innych materiałów ilustracyjnych ok. 1000, klisz cynkowych 276. Zbiory są opracowane w postaci: inwentarza głównego, katalogu systematycznego, katalogu geograficznego wg województw i powiatów, katalogu fotograficznego, katalogu rysunkowego, katalogu topograficznego (wg sal i magazynów, książkowy wg nrów inwentarza), oraz w postaci plansz ilustrujących rozmieszczenie obiektów w salach. Biblioteka Muzeum liczy 2184 tomy.

B. Działy etnograficzne w muzeach okręgowych

Muzeum Etnograficzne, Oddział Muzeum Śląskiego we Wrocławiu, ul. Kazimierza Wielkiego 33/34.

Pracownicy naukowcy i ich zainteresowania badawcze: mgr Leszek Itman, kustosz, kierownik Muzeum (budownictwo drewniane, meblarstwo, zdobnictwo ludowe w metalu), mgr Ewa Jęczalik, adiunkt (malarstwo ludowe na szkle, grafika i rzeźba), mgr Maria Macewicz-Golubkova, asystent (strój, farbiarstwo i druk na płótnie), mgr Magdalena Rostworowska, st. asystent.

Przedmiotem badań Muzeum są: budownictwo drewniane, zdobnictwo ludowe w metalu, ludowe malarstwo na szkle oraz współczesne przemiany kulturowe wsi dolnośląskiej. Zbiory obejmują: zbieractwo, hodowlę zwierząt.

rzut, uprawę roślin, transport, przygotowanie pokarmów, obróbkę włókna, strój, malarstwo, grafikę, rzeźbę, ceramikę i meblarstwo. Ilość eksponatów: ok. 15 000. Archiwum znajduje się w organizacji. Zbiory opracowane są w formie inwentarza o układzie sygnaturowym, a częściowo w formie katalogu w układzie rzeczowym.

Dział Kultury i Sztuki Ludowej Muzeum Narodowego w Poznaniu, Aleje Marcinkowskiego 9.

Pracownicy i ich zainteresowania badawcze: mgr Stanisław Błaszczuk, kustosz, kierownik Działu (wielkopolska i lubuska plastyka ludowa: zdobnictwo, garncarstwo, skrzynie ludowe), mgr Olech Podlewski, asystent (kultura materialna Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej: plecionkarstwo, łowiectwo).

Dział gromadzi materiały etnograficzne polskie ze szczególnym uwzględnieniem Wielkopolski i Ziemi Lubuskiej. Zbiory obejmują: budownictwo, zajęcia podstawowe, przetwórstwo, gospodarstwo domowe, sztukę, instrumenty muzyczne i odzież (2080 eksponatów) oraz 1116 innych eksponatów, niezwiązanych z polskim obszarem etnograficznym. Zbiory są opracowane w postaci inwentarza oraz kartoteki w układzie rzeczowym i regionalnym. Archiwum jest w stadium początkowym.

Dział Etnografii Muzeum w Lublinie, Zamek.

Pracownicy naukowci: mgr Janusz Optolowicz, kustosz, kierownik Działu, mgr Teresa Karwicka, asystent, mgr Janina Petera, asystent. Z Działem współpracują naukowo prof. Janusz Świeży i prof. Henryk Zwolakiewicz.

Dział gromadzi eksponaty z terenu Polski, szczególnie z regionu lubelskiego, z dziedziny sztuki ludowej, garncarstwa. Prowadzone są też badania terenowe nad plecionkarstwem, wyrobami dębowymi w drzewie oraz nad obrzędami rodzinnymi i dorocznymi wsi lubelskiej. Zbiory obejmują 6341 zinwentaryzowanych eksponatów, w tym 860 depozytów. 2674 eksponaty opracowano już na kartach archiwalnych z opisem i fotografią, lub rysunkiem. Karty te uporządkowane są w układzie rzeczowym.

Dział Etnograficzny Muzeum Pomorskiego w Gdańsku, ul. Rzeźnicka 25

Kierownik Działu: dr Longin Malicki, kustosz (kultura społeczna, kaszubskie sprzęty domowe), mgr Barbara Szczypiorska. Dział specjalizuje się w etnografii Słowińców, Kaszubów, Kociewiaków i dolnego prawobrzeżnego Powiśla ze szczególnym uwzględnieniem rybołówstwa, techniki rolniczej, plecionkarstwa, bursztyniarstwa, ceramiki i sztuki ludowej. Dział posiada 900 eksponatów zinwentaryzowanych i ujętych w katalog kartkowy w układzie rzeczowym i alfabetycznym.

Dział Etnograficzny Muzeum Mazurskiego w Olsztynie, ul. Zamkowa 2.

Kierownik Działu: mgr Franciszek Klonowski, kustosz (zagadnienia przemysłu wiejskiego, szczególnie młynarskiego, budownictwo drewniane, narzędzia rolnicze, sztuka ludowa, strój).

Dział zajmuje się całokształtem zagadnień etnografii Mazur i Warmii ze szczególnym uwzględnieniem kultury materialnej i sztuki ludowej. Dział posiada 1298 eksponatów oraz archiwum 1650 negatywów fotograficznych. Archiwum notatek prowadzone jest w formie kartoteki w układzie rzeczowym.

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, ul. 3 Maja 19.

Pracownicy naukowci i ich zainteresowania badawcze: doc. Franciszek Kotula, Dyrektor Muzeum (sztuka ludowa, haft), mgr Zofia Lipiarz, asystent (wyroby z drzewa, etnografia ogólna, rzemiosło ludowe).

Muzeum zajmuje się całokształtem zagadnień etnograficznych specjalizując się w sztuce ludowej (rzeźba, strój, haft, garncarstwo, architektura itp.). Zbiory obejmują eksponaty zinwentaryzowane i opracowane na kartach katalogowych, materiały z badań terenowych, pamiątki chłopów i inteligencji wiejskiej oraz rysunki.

Dział Etnograficzny Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Plac Thälmana 2.

Pracownicy naukowci Działu: mgr Barbara Bazielić, adiunkt i mgr Eugeniusz Jaworski, asystent, prof. dr Mieczysław Gładysz, dyrektor Muzeum oraz doc. Józef Ligęza, v.-dyrektor Muzeum.

Dział zajmuje się szczególnie kulturą ludową Górnego Śląska i terenów pogranicznych. Badania prowadzone są nad monografiąmi wybranych wsi i nad inwentaryzacją drewnianego budownictwa ludowego. Dział posiada 6245 eksponatów zinwentaryzowanych i ujętych w katalog rzeczowy, archiwum klisz i fotografii.

Muzeum Tatrzańskie im. T. Chałubińskiego w Zakopanem, Krupówki 10.

Pracownicy naukowci i ich zainteresowania badawcze: prof. dr Juliusz Zborowski, Dyrektor Muzeum (folklor, historia badań etnograficznych na Podhalu, góralskie podania historyczne), mgr Wanda Jostowa, kustosz (stosunki społeczno-gospodarcze, kultura materialna: wyposażenie chaty orawskiej, migracje zarobkowe górali podhalańskich), mgr Helena Średniawa, st. adiunkt (sztuka ludowa: drzeworytnictwo).

Muzeum obejmuje zbiory z folkloru i sztuki ludowej Podhala, Spisza i Orawy. Zbiory obejmują ok. 5000 eksponatów, do których opracowuje się katalog inwentarzowy i kartotekę w układzie alfabetycznym, rzeczowym i geograficznym. Biblioteka obejmuje 11 400 pozycji, z czego 5350 opracowano już w katalogu alfabetycznym i działowym.

Dział Etnograficzny Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, ul. św. Wojciecha 7
Pracownicy naukowcy: mgr Stanisław Bronicz, kustosz, mgr Halina Jakubowska.

Zbiory Działu obejmują głównie eksponaty prawie ze wszystkich działów kultury materialnej ludności Śląska Opolskiego, (570 eksponatów).

Dział Etnograficzny Muzeum w Białymstoku, ul. Kilińskiego 6

Kierownik Działu: mgr Zygmunt Ciesielski, (rybołówstwo podlaskie).

Zbiory obejmują przeważnie eksponaty z zakresu kultury materialnej i sztuki ludowej Podlasia w ilości ok. 300. Są one zinwentaryzowane i skatalogowane.

Dział Etnograficzny Muzeum Świętokrzyskiego w Kielcach, plac Partyzantów AL 2/4.

Kierownik Działu: mgr Aleksandra Dobrowolska, kustosz.

Dział posiada ok. 1000 eksponatów, w tym 694 depozyty. Są to przeważnie eksponaty z zakresu ceramiki, tkactwa i sztuki ludowej województwa kieleckiego.

SPRAWOZDANIE

z prac Zakładu Etnografii IHKM PAN we Wrocławiu za rok 1960.

Część opisowa

Zakład Etnografii Instytutu Historii Kultury Materialnej Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu. Kierownik Zakładu Prof. dr Józef Gajek. Zakład zajmuje się wyłącznie pracami nad POLSKIM ATLASEM ETNOGRAFICZNYM.

Organizacja Zakładu

Prace badawcze Zakładu obejmują:

1. Badania terenowe we wsiach stałej sieci PAE (340 wsi na obszarze Polski).
2. Opracowywanie tekstów i rysunków z badań terenowych.
3. Weryfikację, kontrolę, ocenę i uzupełnianie materiałów z badań terenowych.
4. Poszukiwania w literaturze: a) nad metodyką kartografii etnograficznej, b) nad konkretnymi tematami opracowywanymi.
5. Analizę i opracowanie systematyczne materiałów z badań terenowych i z poszukiwań w literaturze.
6. Opracowywanie kartogramów i legend.

7. Zestawianie, zgodnie z istniejącymi instrukcjami, dokumentacji do map.

Wyniki badań terenowych opracowywane są przeważnie przez stałych pracowników Zakładu w skali ogólnopolskiej, w podziale na poszczególne tematy.

Powstałe w wyniku badań zbiory materiałów wymagają prowadzenia zorganizowanego archiwum, które obejmuje:

A. Kartoteki: 1. miejscowości stałej sieci PAE w uki. alfabetycznym; 2. miejscowości stałej sieci PAE w uki. sygnaturowym; 3. informatorów terenowych, 4. miejscowości z literatury i archiwów; 5. map wykonanych (prowadzi dr K. Kwaśniewski).

B. Archiwum zapisów i szkiców terenowych (prowadzi mgr T. Skarżyński).

C. Archiwum opracowanych czystopisów terenowych (prowadzi mgr T. Skarżyński).

D. Inwentarz zdjęć, filmów i filmoteka w układzie sygnaturowym (prowadzi mgr J. Bohdanowicz).

E. Kartoteka zdjęć w układzie rzeczowym (prowadzi mgr Bohdanowicz).

F. Biblioteka (prowadzi mgr K. Pudło).

Administracja Zakładu obejmuje:

1. Dziennik podawczy i archiwum korespondencji.
2. Księgowość i jej dokumentację.
3. Inwentarze.

Sprawy lokalowe

Zakład Etnografii IHKM PAN we Wrocławiu mieści się przy Katedrze Etnografii Ogólnej i Słowian Uniwersytetu Wrocławskiego w lokalu przy ul. Nankera 4 Ip. Lokal ten składa się z dwóch pomieszczeń. Trzeci pokój, Kierownika Zakładu jest równocześnie pokojem Katedry Etnografii UW. Daje się odczuć niedostatek pomieszczeń, zwłaszcza jeśli chodzi o archiwum i rozmieszczenie pracowników. Należy również podkreślić brak ciemni i pracowni fotograficznej (co podraża kosztą opracowania materiałów fotograficznych).

Obraz zatrudnienia

A. Administracja.

Jako księgowy Zakładu i siła biurowa zatrudniona jest od dnia 1. X. w stopniu służbowym radcy Ob. Irena Zybert, natomiast w okresie 1. I. — 30. IX. 1960 funkcje księgowego pełnił zatrudniony na pracach zleconych w wymiarze 1/2 pełnego wymiaru godzin Ob. Stanisław Gajewski, a prace biurowe wykonywała w ramach umowy o dzieło w okresie

od 1. I — 30. VI. 1960 Ob. Maria Woźniak. Obecnie Ob. I. Zybert jest zatrudniona w granicach $\frac{1}{2}$ etatu.

B. Pracownicy naukowci.

Prof. dr Józef Gajek Kierownik Zakładu.

Dr Krzysztof Kwaśniewski, st. asystent (od 1. I. 1961 adiunkt).

Mgr Janusz Bohdanowicz, st. asystent (od 1. VI. 1960).

Mgr Krystyna Hofman-Liandzis, asystent.

Mgr Kazimierz Pudło, asystent (od dn. 1. V. 60, uprzednio zatrudniony jako asystent techniczny).

Mgr Tomasz Skarżyński, asystent.

Mgr Trawińska-Kwaśniewska była od dnia 30. IV. 1960 na urlopie bezpłatnym; po tym okresie zwolniła się z pracy, a na jej miejsce zatrudniono mgr K. Pudłę. Oprócz tego Zakład w związku z koniecznością prowadzenia badań terenowych, jak też w związku z przygotowywaniem ostatecznych makiet pierwszego zeszytu Polskiego Atlasu Etnograficznego do druku zatrudnił w ramach prac zleconych:

a) w badaniach terenowych: mgr Jerzy Grocholski (1. VII — 31. X. i 1. XII. — 31. XII. 1960),

b) w przerysowywaniu map, przepisywaniu legend na maszynie, wykonywaniu rysunków do publikacji i sporządzaniu makiet map do druku: Z. Spiewakowska (4. — 27. VII. 60), St. Łężny (9. — 31. VII. 60), I. Fudał (11. — 16. i 21. — 30. VII. 60), H. Kucharewicz (11. — 16. VII. 60), H. Chmielewska (1. — 12. VIII. 60), M. Przybylski (8. VIII. — 10. IX. 60), K. Szeliga (1. — 10. IX. 60), K. Czerwińska (1. — 30. IX. 60), M. Wysocka (1. — 30. IX. 60), T. Smył (1. — 30. IX. 60), A. Telus (1. IX. — 10. X. 60), I. Rychlik (1. IX. — 15. X. 60), Br. Mićkowski (1. IX. — 31. X. 60), H. Wadewska (1. IX. — 31. X. 60), St. Mięzał (1. IX. — 31. X. 60), R. Chanas (1. IX. — 30. XI. 60), Fr. Minorowicz (1. IX. — 30. XI. 60).

Działalność naukowo badawcza

Głównym i jedynym problemem badawczym Zakładu był Polski Atlas Etnograficzny. W związku ze stałym tokiem prac przeprowadzono w r. 1960:

Badania terenowe na podstawie kwestionariusza nr 4 (Budownictwo) w 12 wsiach; na podstawie kwestionariusza nr 5 (Transport i komunikacja lądowa) w 23 wsiach; łącznie w 35 wsiach (152 roboczo dni).

Pełne wykonanie zaplanowanych badań terenowych nie było możliwe ze względu na przerzucenie kredytów na wykonanie makiet map do druku pierwszego zeszytu PAE.

Zgodnie z planem opracowano kwestionariusz PAE nr 5 (Transport i komunikacja lądowa). Kwestionariusz obejmuje 354 stron, zawiera 10 różnych tematów, a 49 szczegółowych zagadnień. Jest on pomyślany

równocześnie jako notatnik terenowy. Powielenia kwestionariusza dokonało Polskie Towarzystwo Ludoznawcze ustalając cenę jednostkową kwestionariusza-notatnika na 30,— zł (bez jakichkolwiek narzutów).

Opracowanie tekstów, rysunków i fotografii z badań terenowych. Po doświadczeniach z minionych lat, ze względu na czasochłonność prac nad czystopisami i ze względu na wkradające się w tę czynności nieścisłości, zmuszające do konfrontowania czystopisów z notatkami terenowymi przez autorów kartogramów ograniczono się do:

W ramach prac kartograficznych wykonano:

Opracowujący	Temat	Mapy do zes. I PAE	Przerzymano w skali 1:1 mil.	Korekta zes. I PAE	Nowe opracowania	Razem map
J. Gajek, Z. Staszak	Młócenie	9	5	—	—	9
J. Bohdanowicz	Przechowywanie wymłóconego zboża	16	—	4	17	29
K. Hofman-Liandzis	Uprawa pszenicy, żyta i ich mieszanek	4	—	4	—	4
K. Hofman-Liandzis	Motyki i kopaczki	—	—	—	15	15
K. Kwaśniewski	Ber i jego uprawa	1	1	—	—	1
K. Kwaśniewski	Pomieszczenia hodowlane	6	6	5	1	6
K. Kwaśniewski	Mapy innych autorów	—	—	20	—	20
K. Pudło	Koń i wół	4	4	4	4	6
T. Skarżyński	Stodoły	1	1	1	15	15
T. Skarżyński (współ z H. Gorczyńską)	Uprawa prosa	4	4	4	—	4
J. Grocholski (praca zlec.)	Kopice zbóż	3	3	—	3	3

- a) uczytelnienia już zebranych tekstów terenowych.
- b) wykonania poprawnych rysunków.
- c) dokumentacji materiałów fotograficznych.

W ramach weryfikacji i uzupełniania zebranych materiałów terenowych rozesłano ok. 100 ankiet do Grom. Rad Narodowych.

Badania terenowe powiększyły archiwum naukowe Zakładu o materiały z 35 wsi (12 wsi — badania z zakresu budownictwa, 23 wsi z zakresu transportu i komunikacji), zawierające ok. 10 000 odpowiedzi na pytania kwestionariuszy i ok. 500 szkiców terenowych. Przeprowadzono też dokładne skontrum i uporządkowano archiwum materiałów terenowych z lat ubiegłych (mgr T. Skarżyński).

Stan archiwum fotograficznego wynosi 606 filmów, przeważnie małoobrazkowych i 6855 wypełnionych kart archiwalnych z odbitkami, ułożonych w układzie rzeczowym. W r. 1960 wykonano 39 filmów (1100 zdjęć). Wypełniono też 750 nowych kart archiwalnych (M. Woźniak, prace zlecone). Zakład dysponuje obecnie 3 aparatami fotograficznymi, z których jeden (i obiektyw szerokokątny) został zakupiony w roku sprawozdawczym.

Na posiedzeniu Komisji d/s Polskiego Atlasu Etnograficznego pracownicy Zakładu przedstawili 48 map, które zostały zatwierdzone do druku w zeszycie pierwszym PAE. Dalszych 14 map przyjętych do druku w zeszycie pierwszym wykonano także w ramach prac Zakładu w latach ubiegłych.

Udział w konferencjach i zjazdach

Prof. dr J. Gajek brał udział w: 4 posiedzeniach Rady Naukowej IHKM PAN, 1 posiedzeniu Komitetu Słowianoznawstwa PAN, 1 posiedzeniu Komitetu Językoznawstwa PAN, (sprawa atlasu językowego Słowiańszczyzny), 1 posiedzeniu Wrocławskiego Tow. Naukowego, 2 posiedzeniach Komitetu Historycznego PAN, 2 Radach Naukowych Zakładu Antropologii PAN we Wrocławiu, 3 posiedzeniach naukowych Oddziału wrocławskiego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Walnym Zgromadzeniu Polskiego Tow. Ludoznawczego w Szczecinie, Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie (z własnym podsumowaniem obrad), Sesji Naukowej PTL w Białymstoku (podsumowanie obrad), Sesji Naukowej ku czci O. Kolberga w Przysusze (z referatem „Sprawa reedycji dzieł O. Kolberga”), Konferencji Archeologicznej w Poznaniu.

Mgr Janusz Bohdanowicz brał udział w: posiedzeniu Komisji d/s PAE, Walnym Zgromadzeniu PTL, Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie (z własnym referatem: „Pomorze Zachodnie w świetle kartografii etnograficznej”), Sesji Naukowej PTL w Białymstoku (z własnym referatem: „Chłopskie budynki gospodarcze na Podlasiu”), 5 posie-

dzeniach naukowych Oddziału wrocławskiego PTL, na jednym z nich z własnym referatem: „Sposoby przechowywania ziarna w Polsce”. 6 seminariach doktoranckich Katedry Etnografii Ogólnej i Słowian U. Wr., na jednym z nich przedstawiając plan własnej pracy.

Mgr Krystyna Hofman-Liandzis brała udział w: 5 posiedzeniach naukowych Oddziału wrocławskiego PTL, posiedzeniu Komisji d/s PAE.

Dr Krzysztof Kwaśniewski brał udział w: posiedzeniu Komisji d/s PAE, Sesji naukowej ku czci O. Kolberga w Przysusze (z własnym referatem: „Sprawa chłopska w dziełach O. Kolberga”), Walnym Zgromadzeniu PTL w Szczecinie, Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie (z własnym referatem „Terytorium Słowian północnozachodnich w świetle niektórych wyników badań nad budownictwem”), Sesji Naukowej PTL w Białymstoku (z własnym, opracowanym wspólnie z mgr K. Pudło referatem: „Białostockie w pracach Polskiego Atlasu Etnograficznego”), 4 posiedzeniach naukowych Oddziału wrocławskiego PTL, 4 seminariach doktoranckich Katedry Etnografii U. Wr.

Mgr Kazimierz Pudło brał udział w: Walnym Zgromadzeniu PTL w Szczecinie, Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie, Sesji naukowej PTL w Białymstoku (z własnym, opracowanym wspólnie z dr K. Kwaśniewskim referatem: „Białostockie w pracach Polskiego Atlasu Etnograficznego”), 3 posiedzeniach Oddziału wrocławskiego PTL.

Mgr Tomasz Skarżyński brał udział w: Walnym Zgromadzeniu PTL w Szczecinie, Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie, Sesji naukowej PTL w Białymstoku (z własnym, opracowanym wspólnie z mgr Z. Ciesielskim referatem: „Rybołówstwo na Biebrzy, górnej Narwi i środkowym Bugu”)*.

Charakterystyka zespołu i trudności w pracy

Pracujący w Zakładzie zespół pomocniczych pracowników naukowych wykazał się w ubiegłym roku sprawozdawczym wyraźnym dorobkiem w zakresie prac nad Atlasem, jak też w osobistych pracach naukowo-badawczych. Dr K. Kwaśniewski na podstawie dysertacji „Paleniska i piece w polskim budownictwie ludowym. Studium na podstawie materiałów etnograficznych 1860—1960”, opartej w dużej mierze o prace i materiały PAE zebrane w ramach prac Zakładu — uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. Mgr J. Bohdanowicz uczestniczy w seminarium

* Prace pracowników Zakładu w zakresie popularyzacji wiedzy omawia dokładnie sprawozdanie przesłane do IHKM PAN pismem z dn. 21. X. 1960 l. dz. 185-N-VI/60 w odpowiedzi na pismo IHKM l. dz. b/881/BON/60.

doktoranckim Katedry Etnografii Og. U. Wr. i przygotowuje rozprawę pt. „Sposoby przechowywania zboża w polskiej kulturze ludowej”. Mgr K. Pudło w r. 1961 zostanie wciągnięty na listę uczestników seminarium doktoranckiego: przygotowuje on temat pracy doktorskiej „Badownictwo przysługowe na terenach Polski, Łużyc i Niemiec południowych”. Mgr T. Skarżyński otrzyma temat pracy doktorskiej dopiero w r. 1961, tak jak i mgr K. Hofman-Liandzis. Stwierdzić należy, że naogół słabo postępują prace nad opanowaniem języków obcych. Brak lektoratów, jak też funduszy na zakup kompletów płyt Linguaphon daje się dotkliwie odczuwać na tym odcinku. Oprócz tego należy zwrócić uwagę, że mimo wielokrotnych wniosków Kierownictwa Zakładu żaden z pracowników Zakładu nie otrzymał z Akademii możliwości wyjazdu zagranicznego, zwłaszcza do Moskwy, Linzu, Uppsali i Bazylei, gdzie są ośrodki prac etnograficzno-atlasowych. Uniemożliwia to normalne dojrzewanie kadry i porównywanie wyników prac atlasowych polskich z wynikami innych krajów.

Podobnie jak w zeszłorocznym sprawozdaniu należy podkreślić brak technicznego pracownika naukowego, który pełniłby funkcję fotografa i rysownika.

J. G.

WYKAZ POZYCJI

wydrukowanych i oddanych do druku przez pracowników Zakładu Etnografii IHKM PAN we Wrocławiu w roku 1960

Prof. dr Józef Gajek:

Wydrukowano:

1. Transport i komunikacja lądowa. ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE Nr 22. Kwestionariusz PAE Nr 5 — Wrocław 1960 s. 1—348.
2. Prace Międzynarodowej Konferencji Pomoroznawczej. GŁOS SZCZECIŃSKI z dnia 30. 8. 60 r.

Oddano do druku:

3. Po Międzynarodowej Konferencji Pomoroznawczej. NAUKA POLSKA Nr 4.

- 4—13. Mapy PAE (współ z Z. Staszczak):

Formy cepów,

Odmiany cepów z przewierconymi bijakami,

Cepy o bijakach krótkich i długich,

Bijaki ciężkie i lekkie,

Nazwy ogniwa łączącego dzierzak z bijakiem.

Zanikanie młócenia zbóż cepami,

Rozmieszczenie nazw miejsca młócki.

Upowszechnianie się i zanikanie młocarń kieratowych,
Pojawianie się i rozpowszechnianie się zastosowania młocarni o napędzie motcowym.

14. Próba etnograficznej regionalizacji Polski w świetle prac nad „Polskim Atlasem Etnograficznym”. Wrocławskie Tow. Naukowe.

15. Badania nad przemysłem wiejskim-małomiasteczkowym w woj. lubelskim i rzeszowskim. PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE t. lubelski.

Mgr Janusz Bohdanowicz:

Oddano do druku:

1. Rec. M. Lepecki: Od Amazonki do Ziemi Ognistej. LUD t. XLVI

- 2—17. Mapy PAE:

Różne pomieszczenia, do przechowywania ziarna,

Przechowywanie ziarna w komorze,

Przechowywanie ziarna w osobnym wnętrzu w obrębie pomieszczeń dla zwierząt,

Przechowywanie ziarna w stodole,

Przechowywanie ziarna na strychach (współ z M. Rostworowską),

Występowanie spichrzy,

Różne nazwy spichrzy,

Podstawowe typy spichrzy w Polsce,

Spichrze zrębowe, parterowe, wąskofrontowe, prostokątne,

Spichrze zrębowe o podstawie zbliżonej do kwadratu,

Spichrze zrębowe, parterowe, szerokofrontowe, prostokątne,

Spichrze murwane,

Przechowywanie ziarna w kadłubach i skrzyniach (współ z M. Rostworowską),

Przechowywanie ziarna w słomiankach i workach (j. w.),

Przechowywanie ziarna wysypanego luzem (j. w.),

Przechowywanie ziarna w beczkach (j. w.).

18. Chłopskie budynki gospodarcze na Podlasiu (25 s. maszynopisu i 20 map).

19. Pomorze Zachodnie w świetle kartografii etnograficznej (20 s. maszynopisu i 20 map).

20. Kwestionariusz do badań nad wiedzą ludową (25 s. maszynopisu).

21. Indeks miejscowości do tomu O. Kolberga: Pieśni ludu polskiego.

22. „ „ „ „ „ : Łęczyckie

23. „ „ „ „ „ : Kaliskie.

24. „ „ „ „ „ : Mazowsze.

25. Mapa zbiorcza miejscowości z tomów LUDU O. Kolberga.

Mgr Krystyna Hofman-Liandzis:

Oddano do druku:

1.—4. Mapy PAE:

Uprawa krzycy,

Różne znaczenia słowa „krzyć się”,

Wysiewanie mieszanki pszenicy i żyta.

Gwarowe nazwy na żyto.

5. Indeks miejscowości do tomu O. Kolberga: Mazury Pruskie.

6. „ „ „ „ „ : Śląsk.

7. „ „ „ „ „ : Chełmskie.

8. „ „ „ „ „ : Krakowskie.

9. Kwestionariusz do badań nad pożywieniem ludowym.

Dr Krzysztof Kwaśniewski

Wydrukowano w 1960 r.:

A. Większe prace i artykuły:

1. Uprawa brzo (Setaria Italica) w Małopolsce w XX w. LUD t. XLV, Wrocław 1960, s. 203—222.

2. Z działalności etnograficznych towarzystw naukowych zagranicą LUD t. XLV, Wrocław 1960, s. 460—471.

3. Terytorium Słowian północno-zachodnich w świetle niektórych wyników badań nad budownictwem ludowym. (Streszczenie referatu). SZCZECIN nr 4—5. — PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE t. XXII, Szczecin 1960, s. 117—118.

4. Podział pracy i kompetencji w gospodarstwach chłopskich (wybrane zagadnienia) w: Transport i komunikacja lądowa. Kwestionariusz PAE nr 5. ARCHIWUM ETNOGRAFICZNE nr 22, Wrocław 1960, s. 349—352.

5. Sprawa chłopska w dziełach Oskara Kolberga. WIEŚ WSPÓŁCZESNA, Warszawa 1960, nr 11, s. 149—154.

6. Obrzędy i zwyczaje ludowe dawnego Wrocławia. Materiały ikonograficzne z XVIII/XIXw. SOBÓTKA, Wrocław 1960, nr 4.

B. Recenzje, omówienia, sprawozdania:

7. Rec. Lips J.: U źródeł cywilizacji. Warszawa 1957. LUD t. XLV, Wrocław 1960, s. 373—377.

8. Rec. Bulletin des Sciences Sociales UNESCO. Cultures en voie de disparition. LUD t. XLV, Wrocław 1960, s. 368—370.

9. Nowe głosy nauki o problemach Ziemi Zachodnich. ODRA. Wrocław 1960, nr 44, s. 4.

C. Artykuły i opracowania popularne:

10. Wrocław, którego nie znamy (cykl artykułów popularnych o zwyczajach i tradycjach ludowych dawnego Wrocławia. kontynuacja). SŁOWO POLSKIE, Wrocław 1960 nry: 91, 176, 197, 183, 185, 191, 195, 197, 230, 246, 249.

11. Z podań dolnośląskich (opracowania popularne, kontynuacja) GAZETA ROBOTNICZA wyd. AWDB, Wrocław 1960 nry: 2, 9, 14, 26, 32, 38, 44, 50, 56, 62, 86, 92, 97, 103, 109, 115, 127, 133, 151; 157; 163; 175, 181, 193, 199, 205, 211, 217, 223, 229, 235, 241, 247, 253, 259, 265, 283.

12. Na Dni Wrocławia — Rochwist. (scenariusz obrzędu ludowego). KALENDARZ WROCŁAWSKI, Wrocław 1960, s. 268—272.

13. Po Międzynarodowej Konferencji Pomoroznawczej. SŁOWO POLSKIE, Wrocław 1960, nr 233.

14. Podania Pomorza Zachodniego (opracowania popularne). 7 GŁOS TYGODNIA, Szczecin, 1960 nry: 30, 31, 32, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44.

15. Praca doktorska: Paleniska i piece w polskim budownictwie ludowym. Studium na podst. mat. etnograficznych 1860—1960. 227 s. 57 tabl. (maszynopis).

Oddano do druku:

16.—23. Mapy PAE:

Znaczenie nazwy obora,

Zwyczaj trzymania zwierząt w otwartych ogrodzeniach.

Znaczenie nazwy okólnik,

Trzymanie bydła w chałupie,

Trzymanie świń w chałupie,

Trzymanie drobiu w chałupie.

Uprawa brzo.

24. Terytorium Słowian północno-zachodnich w świetle niektórych wyników badań nad budownictwem (15 s. maszynopisu, 2 tabl., 1 mapa).

25. Etnografia w Polsce — placówki i pracownicy (LUD t. XLVI).

26. Białostockie w pracach Polskiego Atlasu Etnograficznego 12 s. maszynopisu, 8 map (współ z K. Pudło).

27.—29. 3 recenzje z atlasów etnograficznych: niemieckiego, austriackiego i szwedzkiego (LUD t. XLVI).

30. Zwyczaje i obrzędy ludowe (kwestionariusz) 15 s. maszynopisu.

Mgr. Kazimierz Pudło

Oddano do druku:

1.—4. Mapy PAE:

Wół jako zwierzę pociągowe w gosp. chłopskich.

- Krowa jako zwierzę pociągowe w gosp. chiopskich.
 Relikty używania wołów i krów jako siły pociągowej.
 Sprzęganie woła lub krowy z koniem do prac gospodarskich.
 3. Rec. Towarzystwo Naukowe Północne (LUD t. XLVII).
 6. Kwestionariusz do badań nad budownictwem ludowym.
 7. Białostockie w pracach Polskiego Atlasu Etnograficznego (12 s., 8 map, wspólnie z K. Kwaśniewskim).

Mgr. Tomasz Skarżyński

Oddano do druku:

- 1.—5. Mapy PAE:
 Funkcje sąsiedków w stodole.
 Zanikanie uprawy prosa (wspólnie z H. Gorczyńską).
 Tradycje obsiewania nowin prosem (wspólnie z H. Gorczyńską).
 Kasza jaglana jako pożywienie (wspólnie z H. Gorczyńską).
 Nazwy kaszy z prosa (wspólnie z H. Gorczyńską).
 6. Rybołówstwo na Biebrzy, górnej Narwi i środkowym Bugu (wspólnie z Z. Ciesielskim).
 7. Indeks miejscowości do tomów O. Kolberga: Sandomierskie
 8. „ „ „ „ „ Radomskie
 9. „ „ „ „ „ Kieleckie
 10. Tradycyjny strój ludowy (kwestionariusz).

Mgr. Jerzy Grocholski

Wydrukowano:

1. Działalność Jana Czekanowskiego. WSZECHSWIAT 1960 nr 10.

Oddano do druku:

- 2.—4. Mapy PAE:
 Zabezpieczanie kopiec przed deszczem.
 Odmiany kopiec krzyżowych.
 Odmiany kopiec rzędowych.
 3. Rec. Jan Czekanowski: W głąb lasów Aruwimi (LUD XLVI).

B. Kopczyńska-Jaworska

BADANIA NAD PASTERSTWEM W RUMUNII

Prace badawcze nad pasterstwem w Rumunii mają zupełnie inny charakter niż badania polskie, stanowią one bowiem od dawna zasadniczy

dział dociekań naukowych nad etnogenezą narodu rumuńskiego i organizacyjnie obecnie są z nimi związane¹.

Problemem centralnym dyskusji nad etnogenezą narodu rumuńskiego jest zagadnienie autochtonizmu Rumunów na terytorium dzisiaj przez nich zamieszkiwanym. Uczeń rumuński zwalczając rozpowszechniony w nauce zachodnio-europejskiej (między innymi również i w Polsce) pogląd, że po wycofaniu w roku 270 n. e. legionów rzymskich z Dacji emigrowała wraz z nimi do Mezji zlatynizowana ludność miejscowa. Odcięta przez ekspansję słowiańską VI i VII wieku miała się ona przedostać na północ dopiero w okresie drugiego państwa bułgarskiego, które posiadało dynastię romańską (wołoską). Według tej teorii język rumuński wytworzyć się miał na obszarze między Dunajem, a górami bałkańskimi w okresie między VII, a X wiekiem z języka dawnych garnizonów rzymskich. Po przekroczeniu Dunaju ludność zromanizowana miałaby zająć Siedmiczogród i stamtąd rozprzestrzeniać się na sąsiednie terytoria².

Broniąc swego stanowiska uczeni rumuńscy twierdzą, iż wraz z władzami rzymskimi wycofała się z terenów Dacji tylko zwierzchnia część społeczeństwa (tak jak to obserwujemy i w późniejszych czasach w wypadku okresowych okupacji wojennych), natomiast zlatynizowana masa ludności rolniczej została na miejscu i reprezentowała autochtoniczną kulturę³.

Szukając argumentów przemawiających za autochtonizmem mieszkańców Rumunii badacze zajmują się specjalnie badaniem historii kształtowania się języka rumuńskiego w okresie poprzedzającym jego latynizację. Badania te dotyczą języka trackiego⁴. Między innymi badania te objęły również słownictwo pasterskie. Wyróżnienie w terminologii pasterskiej słów, które mają być pochodzenia przedrzymskiego, uważa J. J. Russu za dowód rzeczowy, iż pasterstwo stanowiło od czasów najdawniejszych podstawowe zajęcie Rumunów⁵. W tym miejscu nadmienić należy, iż wspólnym podłożem językowym trackim tłumaczone są przez autorów rumuńskich

¹ W Akademii RRL jest Komisja do badań nad formowaniem się języka i narodu rumuńskiego (*Comisia pentru studiul formării limbii și popurului român*), która kieruje między innymi badaniami nad pasterstwem.

² J. Czekanowski, *Wstęp do historii Słowian*, Wyd. 2, Poznań 1957, s. 95—96.

³ K. Kadlec, *Valași a valașké právo v zemích slovanských a uherských s úvodem, podávajícím přehled teorii o vzniku rumunského národa*, Praha 1916 s. 11 i 170 oraz G. Giuglea, *Urtaie Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der Dakorumänischen Sprache*, Sibiu 1944.

⁴ J. J. Russu, *Limba traco-dacilor*, București 1959.

⁵ Za słowa pochodzenia trackiego uważa on m. inn.: *daș* (jagnię), *vătu* (koza lub owca jednoroczna), *sterp* (jarka), *șut* (bezroga), *baciu* (baca), *stînd* (szalas), *strungă* (zagroda do dojenia), *brinză* (bryndza), *zăr* (serwatka), *urdă* (tłusta żenatka, rodzaj sera), *țarc* (zagrodka dla owiec), *țap* (cap) — J. J. Russu, *Din trecutul păstoritului românesc*, „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei pe anii 1957 și 1958”, Cluj 1958, s. 156.

również podobieństwa językowe między językiem rumuńskim i albańskim w przeciwstawieniu między innymi do argumentacji prof. K. Dobrowolskiego przemawiającej za bałkańskim pochodzeniem pasterstwa⁶.

Dalszą konsekwencją badań nad pochodzeniem narodu rumuńskiego jest zainteresowanie nauki rumuńskiej ekspansją rumuńską przejawiającą się w tzw. „osadnictwie wołoskim” w Karpatach, przy czym gospodarkę pasterską w Karpatach przeważającą część uczonych uważa za produkt oddziaływania rumuńskiego.

W nauce rumuńskiej szczególne zainteresowanie budziła chronologia wędrówek wołoskich, gdyż dokumenty przemawiające za możliwie wczesnym ich rozpoczęciem, popierały jednocześnie tezę zasiedlenia Rumunów w łuku Karpat.

Stanowisko uczonych rumuńskich w tej dziedzinie było już wielokrotnie referowane w polskiej literaturze, czy to w trakcie polemiki naukowej⁷, czy też w artykułach sprawozdawczych⁸. W tym miejscu przypomnimy więc tylko, iż niektórzy uczeni rumuńscy, jak np. N. Drăganu początek wędrówek rumuńskich w Karpatach cofa, aż do wieku XI⁹.

Prace badawcze nad pasterstwem wysokogórskim w Rumunii jak z powyższego wynika szły w dwóch kierunkach: 1) Badania historyczno-prawne (R. Rosetti, D. Mototolescu, G. Nandriș, Jon. J. Nistor, T. Holban), badania językowe (N. Drăganu, O. Densușianu) i antropogeograficzne (S. Manciualea, Mara. N. Popp, Nicu M. A. Popp) dotyczące przebiegu osadnictwa wołoskiego w Karpatach ruskich, polskich, słowackich i morawskich oraz 2) badania pasterstwa na terenie Rumunii — mające dać jego obraz oraz materiały do badań porównawczych i wniosków genetycznych.

Tym ostatnim chcielibyśmy w tym miejscu poświęcić więcej uwagi, gdyż wydaje się, iż osiągnięcia nauki rumuńskiej w tej dziedzinie są w Polsce stosunkowo mało znane.

Badania nad pasterstwem w Rumunii zapoczątkował Emm. de Martonne, który szereg lat wykładał na Uniwersytecie w Cluj. Prace jego powszechnie

⁶ K. Dobrowolski, *Dwa studia nad powstaniem kultury ludowej Karpat Zachodnich*, „Studia historyczne ku czci Stanisława Kutrzeby” Kraków 1938, Odb. s. 21—22. T. Milewski, odnośnie zagadnienia autochtonizmu Rumunów zajmuje stanowisko kompromisowe twierdząc, iż jest rzeczą prawdopodobną, że część ludności zlatynizowanej została w Dacji i podległa procesowi powtórnej romanizacji w okresie wędrówek w IX—XII w. T. Milewski, *Zarys językoznawstwa ogólnego*, Cz. 2. Z. 1, Lublin 1948, s. 265—266.

⁷ L. Sawicki, *Szalaństwo na Wołoszczyźnie Morawskiej*, MAAE T. 14: 1919, s. 127 czy K. Dobrowolski, *Dwa studia*... l. c. s. 15.

⁸ J. Reychman, *Zagadnienie osadnictwa wołoskiego w Karpatach w rumuńskiej literaturze naukowej lat ostatnich*, „Roczniki dziejów społeczno-gospodarczych” t. 8: 1939/1946 z. 2, Poznań 1946 s. 293—300.

⁹ N. Drăganu, *Românii în veacul IX—XIV pe baza toponimiei și a onomastice*, București 1933, cyt. za K. Dobrowolskim, *Dwa studia*... l. c. s. 19.

znane i cytowane¹⁰ do dziś dnia są głównym źródłem wiedzy o pasterstwie rumuńskim, chociaż od czasów badań de Martonne'a minęło przeszło pół wieku i nauka rumuńska ma własny poważny dorobek w tym zakresie¹¹.

Na pierwsze miejsce wysuwają się prace dawnego asystenta i współpracownika de Martonne'a, prof. T. Morariu. Jest on autorem wyczerpującej monografii pasterstwa w górach rodniańskich¹², ponadto licznych drobnych artykułów o kulturze ludowej¹³.

Charakterystyczną cechą powyższej szkoły antropogeograficznej jest to, iż w większym stopniu niż na przykład badania polskie uwzględniała ona materiały etnograficzne. Obok T. Morariu monografie życia pasterskiego różnych okolic Rumunii dali: L. Someșan¹⁴, Mara N. Popp¹⁵, i inni¹⁶.

Osobną pozycję wśród badaczy życia pasterskiego zajmuje T. Herseni, etno-socjolog, wychowanek socjologicznej szkoły bukareszteńskiej D. Gusti'ego. Centrum zainteresowań szkoły bukareszteńskiej stanowiła socjologiczna monografia wsi¹⁷, cechą charakterystyczną tych monografii jest zainteresowanie tradycyjną kulturą ludową i jej rolą w życiu współczesnej wsi, przez co szkoła ta zakresem i metodą badań zbliżała się do założeń tak zwanej antropologii kulturalnej¹⁸.

Badając życie społeczne wsi rumuńskiej nie można było pominąć problemu pasterstwa, które w wielu okolicach Rumunii ciągle odgrywa jeszcze znaczną rolę. Badaniami nad pasterstwem zajęli się wspomniany już Traian

¹⁰ E. de Martonne, *La Valachie*, Paris 1902 i tenże *La vie pastorale et la transhumance dans les Karpathes méridionales; leur importance géographique et historique*, „Sammelwerke zu Fr. Ratzels Gedächtnis”, Leipzig 1904.

¹¹ Na pracę de Martonne'a i J. Spanna z r. 1925 powołuje się również w swym ostatnio publikowanym artykule S. Berezowski, *Problemy geograficzne pasterstwa wędrownego*, „Pasterstwo Tatr polskich i Podhala” t. 1, Wrocław 1959, s. 114—116.

¹² T. Morariu, *Vieața pastorală în Munții Rodnei*, București 1937.

¹³ M. inn. T. Morariu, *Contribuțiuni la aprinderea „focului viu” în Ardeal, Maramureș și Bucovina*, „Anuarul Arhivei de Folklor a Academiei Române” IV, 1937 s. 229—236.

¹⁴ *Vieața pastorală în Munții Călimani*, București 1934 odb. s. 283—342.

¹⁵ *Contribuțiuni la vieața pastorală din Argeș și Muscel*, București 1934, odb. s. 229—282 także *Ciobănia de la Ungureni din dreapta Oltului*, „Bul. soc. rom. reg. de geografie”, București 1932 T. 41 s. 149—176.

¹⁶ Obszerną bibliografię rumuńskich prac o pasterstwie daje T. Morariu, *Vieața pastorală*... j. w. s. 218—225.

¹⁷ *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, red. D. Gusti, Institutul de științe sociale al româniei, București 1940 s. s. 500. O szkole tej wspomina S. Rychliński, *Lustracje społeczne*, Łódź 1946 s. 56.

¹⁸ F. Boas, *Anthropology*, „Encyklopaedia of the Social Sciences” s. 73—110 oraz C. Levi-Strauss, *Place de l'anthropologie dans les sciences sociales et problèmes posés par son enseignement*, „Les sciences sociales dans l'enseignement supérieur Sociologie, psychologie sociale et anthropologie culturelle” UNESCO Paris 1954 s. 102—134.

Herseni publikując podstawową pracę *Probleme do sociologie pastorală*¹⁹. W pracy tej znajduje się rozdział mówiący o organizacji pasterstwa w Rumunii, referowany uprzednio przez autora na XII Międzynarodowym Kongresie Socjologów w Brukseli w r. 1935. Analizując organizację i typy pasterstwa w Rumunii Herseni wyróżnia dwa podziały: pierwszy z punktu widzenia miejsca wypasu, przyjęty wśród antropogeografów, i drugi z punktu widzenia stosunków prawno-gospodarczych.

Biorąc pod uwagę przede wszystkim miejsce wypasu Herseni wyróżnia 3 typy pasterstwa²⁰:

I. Pasterstwo lokalne (*păstorit sedentar*) we wsiach rolniczych. Hoduje się tu pewne ilości owiec, wypasając je w obrębie wsi razem z bydłem. Typ ten spotyka się przede wszystkim na terenach nizinnych, ale czasem również i we wsiach górskich. Ma on dwie najczęściej spotykane odmiany: 1) wypas dzienny na pastwisku, z którego owce na noc wracają do domu — spotyka się ten typ wypasu między innymi w górach Apuseni i 2) zorganizowane na terenie wsi szalasy z gospodarką podobną do wysokogórskiej (owce spędzają na pastwisku poza domem całe lato). Szalasy we wsi organizowane są często we wsiach rozproszonych typu jednodworczego²¹, zwanych w Rumunii *crîng*. Kilka takich osad organizuje wspólny szalas na terenach nieużytków leżących na pograniczu ich ziem uprawnych. Ten typ wypasu spotyka się w górach Apuseni, w Hunedoarze, jak również dawniej w Besarabii.

II. Wypas letni w górach (*păstorit de pendulare*). Hodowla owiec związana jest tu również z gospodarstwem rolnym. We wsi hoduje się więcej owiec niż na to pozwalają pastwiska wioskowe. Podczas zimy owce przebywają we wsi u swych właścicieli, w lecie wypasane są w pobliskich górach zbiorczo przez wynajętych pasterzy, przy czym pastwiska albo należą do wypasających wsi, albo są wynajmowane. Typ ten najbardziej rozpowszechniony, jest odpowiednikiem naszego szalaśnictwa.

III. Wypas całoroczny (*transhumanța*) występuje we wsiach, których głównym zajęciem jest hodowla, a dopiero drugim rolnictwo. Wsie te hodują ogromne ilości owiec. W lecie owce wypasane są w górach, w zimie pasterze schodzą z nimi na niziny²². Istotą transhumancji w odróżnieniu od koczow-

¹⁹ București 1941 ss. 211.

²⁰ T. Herseni, *L'organisation pastorale en Roumanie*, Bucarest 1936 odb. s. 7—8.

²¹ Podobne osady patronimiczne znane są również z różnych okolic słowiańszczyzny z bogatej literatury. Podobne do rumuńskich *crîngów* osady spotykamy w Beskidzie Śląskim, przy czym do niedawna mieszkańcy jednego dworu wspólnie użytkowali pastwiska, K. Zawistowicz-Adamska, *Pomoc wzajemna i współdziałanie w kulturach tradycyjnych*, Prace i Materiały Etn. t. 8—9, Łódź 1951 s. 68—69.

²² Organizacja ta przypomina wypas zimowy w Beskidzie Śląskim, różni się tylko wielkością wypasanych stad i odległością zimowych terenów pastwiskowych od wsi. B. Kopeczyńska-Jaworska *Gospodarka pasterska w Beskidzie Śląskim*, „Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala” t. 1: 1959 s. 81.

nictwa (nomadyzmu) jest to, iż stada wędrują tylko z pasterzami, natomiast właściciele owiec prowadzą tryb życia osiadły. T. Herseni wyróżnia dwie odmiany tego typu pasterstwa w Rumunii: 1) gdy owcami zajmują się wyłącznie pasterze (np. pasterze Ungureni pochodzący z Transylwanii) i 2) gdy latem część rodziny hodowcy towarzyszy stadom w górach pomagając w pracach szalasowych, a zimą stada pozostają pod wyłączną opieką pasterzy (ten typ wypasu spotykamy w okolicach Sibiu, przy czym za centrum życia pasterskiego uważana jest osada Poiana).

Herseni podkreśla, że nie można uważać tego typu wędrowek za transhumację wahadłową²³, gdyż stada nie przenoszą się z jednego stałego miejsca wypasu do drugiego. Każdorazowy zasięg wędrowki zimowej często nie jest sprecyzowany.

Biorąc pod uwagę stosunki prawno-gospodarcze Herseni wyróżnia również 3 typy organizacji pasterskiej²⁴, przy czym w rozważaniach swych bierze pod uwagę stosunki pomiędzy właścicielami owiec i pastwisk, pasterzami i kierownikami pracy pasterskiej oraz organizację społeczną hodowli, czyli podział pracy i uzależnioną od niego hierarchię organizacyjną²⁵. Są to typy następujące:

I. Pasterstwo indywidualne, kiedy stado owiec należy do jednego osobnika lub jednej rodziny (rodziców i dzieci, czy grupy braci). Można tu wyróżnić szereg podtypów w zależności od tego czyją własnością są pastwiska, czy właściciel sam pracuje na szalasie, czy też ma wynajętego bacę. Organizacja jest najprostsza, gdy tytuł własności i wszystkie czynności na szalasie skomasowane są w rękach właściciela owiec, przy czym prace pomocnicze są wykonywane przez członków rodziny. Pewną ilość takich szalasów można spotkać w Bukowinie i Mołdawii. Odmianą tego typu były dawniej szalasy wiejskich bogaczy, którzy organizowali pracę przy pomocy najętych pasterzy.

II. Zrzeszenia pasterskie, które obejmują licznych współwłaścicieli, przy czym każdy z nich wnosi pewien wkład do wspólnej gospodarki otrzymując w zamian produkty gospodarki hodowlanej. Członkami tego typu zrzeszeń są zazwyczaj gospodarze mający średnią ilość owiec, zbyt małą, ażeby organizować wypas samemu, a dostatecznie dużą, ażeby można je było eksploatować. W tym typie organizacji spotykane są liczne odmiany, ale zasada organizacji zostaje ta sama.

²³ Porównaj S. Berezowski, *Problemy geograficzne pasterstwa wędrownego*, „Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala” t. 1: 1959 s. 81.

²⁴ T. Herseni l. c. s. 8—12.

²⁵ Warto nadmienić, że niezależnie od badań rumuńskich, prowadzone były z podobnego punktu widzenia badania nad pasterstwem w Polsce w ośrodku łódzkim, B. Kopeczyńska-Jaworska, *Badania nad organizacją wypasu w pasterstwie wysokogórskim na Podhalu*, „Studia i materiały do historii kultury wsi polskiej w XIX i XX w.” Wrocław 1958 s. 251—310.

Herseni daje przykład organizacji szałasów zbiorowego z Cămpulung. Zrzeszenie wybiera dwóch przedstawicieli, którzy angażują personel i czuwają nad wykonaniem prac szalascwych. Koszty utrzymania gospodarki obciążają właścicieli w stosunku proporcjonalnym do ilości wypasanych owiec. W zamian za to otrzymują oni produkty mleczne, przy czym celem sprawiedliwego podziału stosuje się skomplikowane systemy pomiaru dojności owiec i wyważania sera²⁶.

W górach Călimani spotyka się inną odmianę organizacji: właściciele największego stada szukają jak największej liczby drobnych właścicieli, ażeby zorganizować duży szałas. Organizator zw. *cărmăci* daje drobnym udziałowcom umówioną ilość sera od wypasanej owcy (8—10 kg). W razie nie wypłacenia zobowiązania jest narażony na utratę udziałowców w roku przyszłym. Zyski jego są prawie równe z zyskami innych gospodarzy. Dodatkowy dochód wypływa z możliwości zatrudnienia własnej rodziny przy wypasie²⁷.

W Maramureș spotyka się organizację jeszcze bardziej skomplikowaną. Szałas organizuje kilku bogatych gospodarzy, z których każdy posiada kilkadziesiąt owiec. Stado zw. *boteil*, formuje się dobierając owce od drobnych posiadaczy tak by liczyło ok. 100 sztuk. Każdy organizator takiego stada angażuje do wypasu pasterza, który na wiosnę i na jesieni wypasa je na pastwisku wiejskim. Owce spędzają noc w koszarze, przy pomocy którego użyżnia się pola uprawne należące do organizatora *boteil'u*. Kilka takich stad łączy się latem w jeden duży szałas, *stîna* który organizuje się na pastwisku w górach. W okresie wspólnego wypasu organizatorzy *boteil'ów* wybierają z pomiędzy siebie kierownika letniego szałasów, zw. *stanaș*.

III. Przedsiębiorstwo pasterskie polega na tym, że przedsiębiorca, który czasem nie ma nawet własnych owiec, wynajmuje pastwisko, umawia się z właścicielami owiec, angażuje cwozarzy i ponosi całe ryzyko i korzyści wynikłe z tej gospodarki. Ten typ organizacji rozprzecznił się coraz bardziej w ostatnich latach międzywojennych, można go było spotkać w Bukowinie, w górach Vrancea i Făgăraș²⁸.

²⁶ Podobny typ szalasów spotykamy na Słowacji z tym, że mierzenie mleczności owiec zanikło tam po I wojnie światowej, B. Kopeczyńska-Jaworska, *Materiale k štúdiu pastierstva na Slovensku*, „Slovenský Narodopis“ t. 7: 1959 z. 3, s. 391—394.

²⁷ Podobną organizację spotykamy w Tatrach polskich przy czym wydaje się, że Herseni nie docenia możliwości zarobkowych organizatora szalasów. W naszych badaniach zaliczaliśmy ten typ organizacji do osobnej grupy — B. Kopeczyńska-Jaworska, *Badania...* j. w., s. 283—285 i 290.

²⁸ Podobną organizację spotykaliśmy przed wojną na Huculszczyźnie, przy czym organizator szalasów nosił miano deputat W. Szuchiewicz, *Huculszczyzna*, t. 1: Lwów 1902, s. 225; L. Wajgiel, *O Huculach*, „Pamiętnik Tow. Tatr.“ t. 11: 1887, s. 61 i inni.

Klasyfikacja wprowadzona przez Herseniego pomaga nam wyodrębnić odmiany zróżnicowanego życia pasterskiego w Rumunii. Jak każda klasyfikacja, upraszcza skomplikowaną rzeczywistość społeczną, jednakże roboczo jest ona często stosowana. Badania nad życiem pasterskim, jak zaznaczyliśmy na wstępie niniejszego szkicu, trwają nadal, a nawet dzięki planowej akcji Akademii RRL mają wyjątkowo sprzyjające warunki dalszego rozwoju. Badania prowadzone są przez etnografów zgrupowanych w dwóch centrach uniwersyteckich i akademickich: Bukareszcie i w Cluj — przy czym tereny karpaccie podzielone są pomiędzy poszczególnych badaczy. Życie pasterskie w Karpatach południowych w części wschodniej bada I. Vladuțiu (reg. Vrancea), część zachodnią prof. R. Vuia (reg. Parâng), okolice Sibiu — doc. Irimie, okolice Mehedinț w regionie Oltenia — prof. R. Vulcanescu. Badania w rumuńskich Karpatach Wschodnich tzw. Munții Apuseni zostały przeprowadzone przez dr N. Dunăre. Obecnie przystąpił on do badań w rumuńskich Karpatach Północnych w regionach Ugocea, Oaș i Maramureș (wraz z górami Rodniańskimi). Należy przypuszczać, że badania rumuńskie dopomogą do pogłębienia problematyki pasterstwa wysokogórskiego i przyczynią się do rozstrzygnięcia wielu spornych kwestii dotyczących migracji pasterskich w Karpatach.

Z KORESPONDENCJI

Inż. dr Jana Beffingera (Nairobi, Kenya)

do prof. dr Jana Czekanowskiego, wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego

Wielce Szanowny Panie Profesorze.

Jednym z najmielszych dla mnie podarunków gwiazdkowych w tym roku jest *W Głęb Lasów Aruwimi* — most kindly, przesłane mi przez Prof. dr J. Gajka. Doszło to do mnie w sam dzień Wigilii, w Entebbe w Ugandzie — nad Lake Victoria.

Wartościowa ta publikacja z własnych podróży Pana Profesora, wypełnia dotychczasową lukę w polskich badaniach i publikacjach na temat Czarnego Łądu.

W ciągu ostatnich lat, od czasów pobytu Pana tutaj, wiele zmieniło się na szlakach podróży tak żywo opisaną przez Pana. Dzisiaj wnukowie dawnych dzikusów-washenzi z Bukoby dorabiają się na plantowaniu kawy i bawełny i często mają teraz własne amerykańskie samochody. Ich synowie — studiuja w Oxford'zie.

Dla kontrastu — hipopotamy z jeziora Victoria ciągle jeszcze porykują nocami w ogrodzie hotelu w Bukobie.

Pigmeje w lasach Congo wciąż żyją w leśnych szałasach, ale za pozowanie do fotografii trzeba im płacić papierosami-siglety a ostatnio słyshałem ryk radia z szalasów w dżungli.

Ostatnio 215 tysięcy tubylców zostało poszczepionych żywymi wirusami szczepionki przeciw poliomyelitis — wynalazku i produkcji Polaka dr Hilarego Koprowskiego z Wistar Institute w Philadelphii, USA.

Słusznie zauważa Dr Gajek w przedmowie do publikacji Pana Profesora, że dzisiejsze badania Afryki posługują się autem i samolotem i że jest to teraz zupełnie inna epoka, zupełnie inny świat.

Z Entebbe do Nairobi autem po doskonałej szosie to teraz tylko kilka godzin jazdy, a samolotem niespełna godzinę w komforcie przysłowiowego perskiego dywanu.

Typowym przykładem obecnych kontrastów jest mój czarny mechanik — szofer i pilot w jednej osobie. Aczkolwiek jeszcze ciągle dokupuje sobie nowe żony — a ma ich już pięć, (jest ze szczepu Kikuyu), to jednak ma własny dobry samochód Land-Rower i przyczepkę gdzie ładuje swoje 27 dzieci — jak śledzie w beczkę, głowami do góry.

Tę dawną Afrykę odkrywającą pół wieku temu oczyma Pana Profesora, jeszcze widziałem w Abisynii — nowocześnie zwanej Ethiopia. Pod koniec wojny, na zaproszenie tamt. rządu przybyłem do Addis-Ababy (po zwolnieniu z wojska angielskiego), jako doradca rolny i tytoniowy. Spędziłem w Abisynii siedem lat chyba najciekawszych w moim życiu. Zawsze głęboko oczarowany prymitywnym pięknem, obyczajami i szczepami tego kraju — który przyjął chrześcijaństwo w 300 lat po Chrystusie a na ok. 900 lat przed Polską.

Dzięki mojej „oficjalnej” pozycji miałem możliwość podróżowania i polowania po Abisynii; przeważnie karawanowo na mulach i w otoczeniu mojej „gwardii przybocznej” — kilkunastu askari-żołnierzy. Znajomość tamt. języków Amhara i Galla oraz lingua-franka, włoskiego, dawała mi możliwość bezpośrednich kontaktów z tamt. ludnością co ułatwiało wielce moje prace badawcze.

By wymienić tylko kilka z tych licznych safari-podróży:

... Z Gondaru w kraju Amara poprzez jezioro Tana i dalej wzdłuż Niebieskiego Nilu, łodzią i mulami, po przez przełomy Nilu w górach Gogiamu do Uombera, Bumbodi, Abu-Tiga, i w Połud. Sudanie do Singa, Sennar, Uad Medani i w końcu do Kartumu. Stamtąd koleją do Cassali i dalej w Erythrei do Tessenai, Barentu, Agordat (groby kilku Polaków) i do Asmary, znanej mi z czasów mojej służby wojskowej angielskiej w Erythrei. Z Asmary samochodem po dech zapierającej drodze do Addis-Ababy, po przez Adi-Ugri, Adigrat, Adua gdzie król Menelik pobił Włochów na głowę, dalej przez Macalle i Amba-Alagi gdzie 30 tysięcy Włochów ze 100 tysiącami butelek wina poddało się jednej kompanii angielskiej. Potem po przez tzw. Passo — Toselli, wybudowane przez Włochów, droga wali się w dół 3 tysięcy metrów — jak po korkociągu. Potem Queram w kraju Tigre i Dessie w kraju Amara do Addis-Ababy na wysoko-wzgórza kraju Scioa.

Celem tej wyprawy — na odcinku jeziora Tana do Kartumu były badania roli termitów w tworzeniu humusu który zmywany do Niebieskiego Nilu użyłnia od wieków piaski Sudanu i Egiptu.

... Ze stacji kolejowej Auash nad rzeką Auash po przez pustynię Dankalia do kopalń soli z czasów króla Salomona koło Assabu nad morzem Czerwonym. Dalej arabskim stateczkiem żaglowym „dahw” wzdłuż wysepek cieśniny Bab el-Mandeb do Djibuti we francuskim Somali. Wody w kąpielni wystarczyło by się namydlić — musiałem skończyć butelkami wody Vichi. Potem koleją do Addis-Ababy.

Celem tej wyprawy były badania legendarnych dróg handlu solą, bryłki soli miały wartość pieniędzy, oraz przygotowania do następnej wyprawy do kraju Uollo.

... Do kraju Uollo gdzie przed wiekami na pograniczu kraju Scioa, próbowano przekopać kanał dla skierowania wód Niebieskiego Nilu do pustyni Dankalia.

Celem tej wyprawy były pomiary i zdjęcia tego kanału.

... Wyprawa do okolic Gondaru nad jeziorem Tana w kraju Tigre, dla badania zwyczajów plemienia białych Izraelitów abisyńskich „Fallasza”, Ich obrządku religijne są podobne a nawet częściowo identyczne z obrządkami Izraelitów w Palestynie przed reformami Salomona.

Są dwie teorie ich pochodzenia: — 13-te plemię Juda, zaginione w pustyni w czasie wędrówek Mojżeszowych — albo potomkowie Izraelitów którzy przybyli do Abisynii z królową Sabą po Jej powrocie od króla Salomona.

... Wyprawa do Labila w kraju Uollo, ze słynnymi 10-ma kościołami koptyjskimi wykutymi w litych skałach w ok. XI wieku, przez króla abisyńskiego Gabra Mascala z dynastii Zague. Kościoły te pełne są zabytkowych obrazów malowanych w jednej płaszczyźnie (nie znano perspektywy), malowideł i starych naczyń liturgicznych.

... Wyprawa do Axum w kraju Tigre, dawnej stolicy religijnej Abisynii. Pierwsze wzmianki historyczne o Axumie sięgają III wieku. W połowie IV wieku władca Axumu tytułuje się królem Axumu, Himiar, Cosu, Sala, Habasciat (Abisynii), Raidan, Salhen, Tsiamo i Begia, Król Królów.

Celem wyprawy były badania i pomiary obelisków w Axumie, o nieznanym pochodzeniu z przedhistorycznych czasów. W formie i kamieniu, nieznanym w kraju Tigre, obeliski te wydają się pochodzenia egipskiego. Ten sam rodzaj kamienia widziałem w Abu Simbel w świątyni Ramzesa II, nad górnym Nilem.

... Wyprawa z Adamy, koło Addis-Ababy, po przez góry Gu-Gu i Cer-Cer w kraju Arussi, wzdłuż rzeki Uebi Gestro i potem Uebi Scebeli do Mogadiscio nad oceanem indyjskim we włoskim Somali. Potem powrót samochodem przez pustynię Ogaden, lew w nocy w popłochu wskoczył nam

na ciężarówkę, do Hargeisha w angielskim Somali i potem drogą wybudowaną przez Polaka inż. Knaake, do legendarnego Hararu ojczyzny kawy. Z Dire-Daua koleją z powrotem do Addis-Ababy.

Celem tej wyprawy były badania lasów dziko rosnącej kawy. ... Z Moggio nad rzeką Auash, gubi się potem w piaskach Dankalia, do kraju Sidamo wzdłuż łańcucha przepięknych jezior abisyńskich i brzegów porośniętych dziewiczymi lasami dzikich akacji. Z Adami Tulu nad jeziorem Zia, do małej wysepki, przejazd łodziami z trzciny wodnej, gdzie jeszcze żył dawny baron austriacki Götz, krewniak polskich Götzów z Okocimia.

Za czasów Pana Profesora w Afryce również i Götz przebywał tutaj, i gromadził zwierzęta dla ogrodów zoologicznych w Europie. Oczarowany pięknem Afryki — został na zawsze.

Gdy w 1936 r. Hitler odręcznym listem zaproponował Götzowi powrót do Niemiec i dobrą posadę dyrektora Zoo-Garden w Hamburgu, Götz — faktem jest, bardzo uprzejmie podziękował, że i owszem, ale pod warunkiem że Jego Ekscelencja Der Führer zamieszka w tym Zoo... w małej klatce! (sic). Potem w czasie wojny — Götz został pozostawiony w spokoju. Pamiętaliśmy Mu tę „gościnność” dla Führera.

Spędziłem u Göta kilka wieczorów zasłuchany w grane przez Niego z uczuciem walce Straussa i nokturny Chopina. Miał dobry stary klawikord.

Dalsza podróż mułami do Seiciamanna, moich plantacji tytoniu i kawy w Aule, poprzez Dolo z królewskimi kopalniami złota, kopią to rękami ci którzy nie bardzo lubią cesarza i dalej do jezior Stefania i Rudolfa na pograniczu Kenii i jeziora Baringo w Kenii. Samochodem wzdłuż rozpadliny Rift Valley do Nairobi. Potem powrót do Addis-Ababy samolotem. Około 2 godziny lotu.

Po moich dalszych pracach tytoniowych i podróżach w Japonii i Australii — dla przepisów obywatelstwa angielskiego, osiedliłem się na stałe w Kenii, na cattle-ranch, kilka kilometrów kwadratowych na płaszczynach Athi koło Nairobi. Potem na paśmie górskim Aberdares na wysokości 3 tysięcy metrów ponad morzem. Jest to na równiku.

Jest to bezpośrednio naprzeciw śnieżnych szczytów góry Kenii a czasami w słońcu zablśnie czapka śniegu na dalekim Kilimanjaro. Są to widoki, które w Polsce tylko Pan Profesor może zrozumieć, i ile razy widzę Kilimanjaro z savannach Amboselli, czy Rift Valley; rozpadlinę od morza Martwego w Palestynie do jeziora Victoria, mimowoli odśladam głowę w głębokim podziwieniu dla Natury, która stworzyła te cuda.

Z Kenji — jak słusznie Dr. Gajek zauważa, w warunkach wygodnego samochodu podróżowałem po Tanganijce, Nyasaland, północnej i południowej Rodezji — gdzie prezesem ministrów tamt. rządu jest Sir Roy Waleński — polskiego pochodzenia z Wilna.

W portugalskim Mozambiku zobaczyłem poraż pierwszy Zambezi. Wychowany we Lwowie na poezjach mickiewiczowskich i podróżach Stanleya

i Lewingstona nigdy wówczas nie zamarzyłem, że w moim życiu zobaczę własnymi oczyma to rozłożyste drzewo, gdzie obaj oni spotkali się poraż pierwszy w Afryce, i wodospady Victoria na Zambezi i samą, tajemniczą, groźną Zambezi.

Po raz pierwszy zobaczyłem Zambezi — już potężną rzekę, na pograniczu Nyasaland i Mozambiku. Przeprowadziłem samochodem na stronę Mozambiku na chybotałowej łodzi tubylczej. Mój afrykański szofer, Lukio, czarny jak węgiel, mieszaniec ojca Meru i matki Masai wcale już dobrze mówił po polsku. I potem wieczór na tarasie-patio hoteliku portugalskiego w Teita. Ciężki zapach kwiatów drzew pomarańczowych, księżyc pełny wschodzący z poza biegu Zambezi i sama rzeka Zambezi.

Myślałem wtedy o tym wszystkim co zostawiłem za sobą; kraj w 1940, służba szeregowca w Polskiej Brygadzie Strzelców Karpackich w Palestynie i Egipcie, potem kapitan angielski w Sudanie i Erythrei, pamiątkowa złota papierośnica sprezentowana przez rząd angielski za usługi i szkolenie Niemcom w okupowanej Polsce, lata w Abisynii, obywatelstwo angielskie i w końcu Kenia, kraj wiecznej wiosny, gdzie znalazłem nowe życie i spokój po latach wędrówek.

Myślałem wówczas o tym wszystkim, co zostało za mną i o Polsce w której urodziłem się i wychowałem, armii gen. Żeligowskiego, z którą w 1918 r. wróciłem do Polski z Odessy i 1920 r. jako plutonowy w 14 pułku Ułanów Jazłowieckich we Lwowie. Politechnika Lwowska, powstania śląskie i praca w Polsce.

Polacy są teraz szeroko rozsiani po świecie, a w Afryce wszędzie można ich spotkać; nawet dzieci tubylcze czasem nauczyły się kląć po polsku — jak „baciary” lwowskie.

Polacy to dziwny naród, tak przed Bogiem jak i przed ludźmi, wszędzie legitymują się polskim pacierzem, tak jak to robi lwia część emigracji polskiej w narastających wysiłkach pomocy dla OBECNEJ POLSKI.

Moje dzisiejsze podróże po świecie w warunkach dużego komfortu, dolarowych subwencji naukowych dla badań przyczynowości raka płuc itp. u palaczy tytoniu — jednak tracą w porównaniu do poprzednich wędrówek po Afryce.

Indie z Taj Mahal, góry Kaszmiru, Melbourne w Australii czy Ameryka — wszystko to bardzo podobnie wygląda poprzez okno wygodnego hotelu.

Nie mniej jednak w moich obecnych sukcesach na polu prac naukowych, mam to za największą nagrodę w moim długim życiu (dochodzę już do 58 lat), że jeszcze raz mogę służyć Polsce po przez propagandę jej nauki i wiedzy.

To by był koniec tego tak przedłużonego listu na tematy afrykańskie — bo chyba Pan Profesor jeden w Polsce, z własnych wrażeń i własnych wspomnień, zna kontrasty i piękna tego Czarnego Łądu.

Budzi się on do życia teraz szybko, może czasami zbyt szybko, i dlatego publikacja Pana Profesora ma tę swoją zasadniczą wartość pedagogiczną dla młodej inteligencji w Polsce. Znowu tu powtarzam zdanie z przedmowy Dr. Gajka.

Bo tylko przez znajomość zwyczajów i tradycji tutejszych licznych narodów i przez poznanie zasadniczej egzotyki Czarnego Łądu prowadzi droga do wzajemnego zrozumienia narodów a poprzez to, do pokoju na świecie.

Uganda, 25 grudnia 1959.

Jan Beffinger

SPRAWOZDANIE

Zarządu oddziału białostockiego P.T.L.

Oddział Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Białymstoku powstał dnia 15. 5. 1959 r. w obecności delegata Zarządu Głównego PTL mgr B. Kuźmicha i liczy obecnie 23 członków.

Na zebraniu wybrany został zarząd w składzie:

prezes — Aleksander Jaźwiński
v-prezes — Witold Jelski
sekretarz — Zygmunt Ciesielski
skarbnik — Jerzy Łupiński
członek zarządu — Zofia Sokołowska
członek zarządu — Antoni Masłowiecki

W sierpniu br. przystąpiło do P.T.L-u koło etnograficzne przy Towarzystwie Białoruskim (łącznie 58 osób, jednak osoby te nie złożyły deklaracji).

Z uwagi na różnorodne zainteresowania Zarząd Oddziału zgodził się na utworzenie sekcji zainteresowań białoruskich, oraz sekcję filmową.

Odpowiedzialnym za sekcję białoruską został mgr Hajduk, a za sekcję filmową mgr Łupiński.

Zarząd Oddziału opracował projekt planu pracy, który zostanie przedstawiony na zebraniu oddziału do zatwierdzenia, oraz wykonany w zależności od uzyskania funduszków.

Plan ten obejmuje:

1. Akcję popularyzatorską (odczyty, ulotki).
2. Udział w zbieraniu materiałów do wydawnictwa Literatura Ludowa.
3. Zrobienie filmu krótko metrażowego o tematyce ludoznawczej.
4. Opracowanie i wydanie materiałów etnograficznych dla zespołów świetlicowych. (Zeszyt byłby wydany z funduszków Poradni Ruchu Amatorskiego przy W.D.K. w Białymstoku.).
5. Zorganizowanie siatki stałych informatorów terenowych.

Do chwili obecnej przeprowadzono szkolenie etnograficzne na obozie harcerskim w Mrozach w pow. Elk, oraz na obozie wypoczynkowym ze-

społu pieśni i tańca Kurpie Zielone. Zostały też poczynione wstępne kroki w celu założenia kół P.T.L-u na terenie województwa.

Zygmunt Ciesielski

SPRAWOZDANIE

Zarządu Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego za czas od 1. X. 58 r. — 10. IX. 59 r.

Młody Oddział Gdański, założony w połowie 1957 roku, napotykał nadal w okresie sprawozdawczym na duże trudności organizacyjne.

Najważniejszym powodem tego jest rozsianie członków Oddziału po rozległym Trójmieście i różnych miastach województwa. Na 11 członków, tylko 3 mieszka w Gdańsku. W dodatku sekretarz Zarządu Oddziału złożył w lutym br. rezygnację ze swego stanowiska nie przekazując prezesowi akt i pieczęci.

Z tych powodów, jak też i z powodu rozlicznych zajęć członków Zarządu, działalność samego Oddziału gdańskiego była bardzo skromna. Odbyły się jedynie 4 zebrania Zarządu, przy czym zgromadzenie członków natrafiało zawsze na spore trudności. Poszczególni członkowie pracowali jednak dość wydatnie. Zainteresowania naukowe i popularyzatorskie członków skupiały się nad terenami Pomorza Wschodniego (Kaszub, Kociewia, Borcwiaków Tucholskich), Północno Wschodnimi (Warmia, Mazury) a także nad zagadnieniami etnografii ogólnopolskiej.

Oto wyniki osiągnięć członków, które w części mogą równoważyć dotąd nie okrzepłą działalność zespołową Oddziału.

1. Mgr Wł. Błaszowski: *Wykaz zabytków budownictwa ludowego w powiecie kartuskim*.
2. Ks. dr Wł. Łęga: *Legendy Pomorza*, Wyd. Morskie, Gdynia 1959 r. *Etnografia okolic Grudziądza*, maszynopis 12 stron do Rocznika Grudziądzkiego. *Okolice Świecia*, Zarys etnograficzny, 274 str. maszynopisu do G.T.N. *Materiały do paleoetnografii Polski*, maszynopis 385 st. G.T.N. *Ziemia Chemińska* w druku.
3. Dr Longin Malicki: *Chaty Kaszubskie we Wdzydzach Kiszewskich*, przewodnik — składanka, M.P.G. 1959 r. Artykuły ilustrowane do wyd. czechosłowackiego: *Die Ethnographischen Museen der mittel- und osteuropäischen Staaten* w Brnie pt. a) Dział etnograficzny Muzeum Pomorskiego w Gdańsku.
b) Muzeum Pomorskie w Gdańsku Oddział we Wdzydzach.
c) Muzeum Kaszubskie w Kartuzach.
d) Muzeum w Kwidzynie.
e) Projekt parku etnograficznego w Gdańsku — Oliwie.

Artykuł: *Strój Kaszubski* B. Stelmachowskiej („Rejsy” — Dziennik Bałtycki).

Badania terenowe do pracy: *Potrawy rybne u Kaszubów Wdzydzkich* i gromadzenie materiałów do albumu pt. *Kaszubska Sztuka Ludowa*.

Artykuł: *Uczeni zagraniczni interesują się kulturą ludową Kaszubów* (tyg. „Kaszëbe”).

10 odczytów pt. *Sztuka ludów pierwotnych i Polska Sztuka Ludowa* (Kursy naucz. W.D.T.L. — Gdańsk-Wrzeszcz).

4 odczyty pt. *Ochrona zabytków i Regionalizm w Sztuce* (Kurs naucz. w Malborku).

1 odczyt pt. *Dzieło Gulgowskiego*, połączony z wycieczką do Wdzydz (dla Zw. Naucz. Polskiego).

4. Prof. inż. F. Markowski: Wywiad dla przedstawiciela „Słowa Powszechnego” w „Sprawie zagrożonych zabytków budownictwa ludowego na Wybrzeżu”. *Kaszubskie krzyże przydrożne*, 10 rysunków przygotowanych do druku ze słowem wstępnym. *Skorzewo — zabytkowa wieś kaszubska*, 30 str. maszynopisu z licznymi rycinami opracowane, do druku. W obronie sztuki ludowej Wybrzeża. artykuł dla „Rejsów”. O *Gdański Park Kultury* — etnograficzny artykuł dla „Kaszëbe”. Kierownictwo pomiarów „Zabytkowego budownictwa ludowego w powiecie Pasłęk” w 1958 r. Stud. Wydz. Arch. P.G. Kierownictwo pomiarów „Zabytków budownictwa ludowego powiatu Bytów” w 1959 r. Stud. Wydz. Arch. P.G. Dalsze gromadzenie materiałów, głównie pomiarów, własnych do pracy: *Budownictwo Kaszubów*, do pracy: *Sprzęty ludowe Polski Północnej*, *Budowle podcieniowe ziemi Gdańskiej*, *Budownictwo ludowe Warmii i Mazur*, *Drewniane budowle wieloboczne* (referat na sesji Naukowej Politechniki Gdańskiej).
5. Władysław Kirstein: Cykl audycji radiowych poświęconych muzyce ludowej Kaszub (dotychczas 3 aud.). W. Kirstein i L. Roppel, *Pieśni z Kaszub*, część 2.
6. Leon Roppel: *Jan Kornowski* (Wos Budzisz) *Nowotne śpiewe i wiersze*, zebrał, oprac. i wstępem opatrzył L. Roppel, Gdynia 1959, str. 139. Hieronim Derdowski, *Jak Pan Czerliński do Pucka po sieci jechał* (w druku). Odczyty radiowe i telewizyjne (gwarowe). Współpraca do zeszytu „Literatura Ludowa” (Kaszuby — Pomorze).
7. Hubert Sucheckii: 3 wystawy regionalne kaszubskie w Wejherowie poświęcone sztuce ludowej i pisarcom kaszubskim.
8. Ks. dr Bernard Sychta: *Geografia kaszubskich wyrazów żartobliwych*, Język Polski, Kraków; *Twórcze zdolności językowe Kaszubów* (na przykładzie biedronki), Język Polski, Kraków; *Wesele kociewskie w 7 obrazach*; *Miasta, miasteczka i wsie w kaszubskiej*

literaturze ludowej, *Wierzenia i obrzędy*, *Literatura Ludowa*; *Etymologia ludowa kaszubskich nazw miejscowych* (Onomastica) — artykuł. W druku (Rocznik XVII Gdańskie Tow. Nauk.) znajdują się prace: *Kaszubskie grupy regionalne i lokalne. Ich nazwy i wzajemny stosunek do siebie*; *Zagadki kociewskie*.

9. mgr Herbert Wilczewski: *Z problematyki etnografii rybnej*. Lud. *Kultura materialna skutnicza Pomorza Gdańskiego*. Dwa artykuły w „Z otchłani wieków”, 1958. *Dawne skutnictwo Pomorza Gdańskiego*. Biuletyn Nautologiczny. *Etnografia, socjologia i nautologia*. Biuletyn Nautologiczny. Recenzje w biuletynie Nautologicznym. Recenzje i sprawozdania w literaturze Ludowej, W toku opracowania: *Skutnictwo kaszubskie wsi Rewa*; *Analiza specyfiki kultury ludowej Pomorza Gdańskiego*; *Etnografia Powiśla Gdańskiego*.

Poza tym Oddział PTL w Gdańsku i jego członkowie współpracowali z następującymi instytucjami: z Gdańskim Towarzystwem Naukowym (artykuły, prace i recenzje). Katedrą Architektury i Planowania Wsi Politechniki Gdańskiej (pomiar zabytków, materiały do Skansenu), Katedrą Etnografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (uzgodnienie badań etnograficznych), Muzeum Pomorskim w Gdańsku (lokal), Wojewódzkim Domem Twórczości Ludowej (odczyty) oraz Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku.

Longin Malicki

SPRAWOZDANIE

z działalności kieleckiego Oddziału PTL za rok 1958.

Oddział kielecki Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w roku 1958 prowadził prace: a) badawczo-dokumentacyjne, b) koordynujące badania nad Kielecczyną, c) przygotowawcze wydawnicze.

A. Prace badawczo-dokumentacyjne dotyczyły rzeźbiarzy ludowych, chóru masłowskiego, budownictwa, stroju.

1. Przeprowadzono wywiady u artystów ludowych żyjących oraz jeden o twórczości zmarłego rzeźbiarza. Poza wywiadami zgromadzono fotografie artystów i ich rzeźb. Są to: Michał Grygiel — Włoszczowskie, Józef Piłat — Kieleckie, Czesław Król — Buskie, Adam Czarnecki — Chmielnickie, zmarły Karol Szczepanik — Opoczyńskie.
2. Chór masłowski — wywiady i nuty. Część tego materiału zebrana przez członkinię PTL Sewerynę Latało weszła do broszurki o chórze masłowskim, wydanym przez kielecką Powiatową Radę Narodową.

3. Budownictwo, strój. Wywiady i fotografie dotyczyły: starej stodoły w Krajnie, chałupy w Tarczku, sukmany w Tarczku.

Ponadto jeden wywiad przeprowadzono z lutnikiem w Gorzakwi — powiat chmielnicki.

W sumie badania dały 25 stron wywiadów, ponad 30 fotografii. Dokonano zakupu dwóch rzeźb M. Grygla traktując to jako pomoc dla starego i zasłużonego rzeźbiarza (150 złotych).

B. Prace organizacyjne koordynujące badania nad Kieleckiem.

W początku grudnia 1958 roku zorganizowany został dwudniowy zjazd w św. Katarzynie, który skupił ponad 35 osób z nast. środowisk: krakowskie, warszawskie, wrocławskie, radomskie, sandomierskie, opoczyńskie, wreszcie wieś powiatu kieleckiego: Radkewice i Tarczek.

Konferencja miała na celu sprawdzenie, jaki jest stan badań etnograficznych Kielecczyny. Poszczególne ośrodki uniwersyteckie bądź naukowe (np. Państw. Instytut Sztuki) referowały swoje osiągnięcia. Zjazd zaaprobował trzyletni plan wydawniczy kieleckiego oddziału PTL oraz wybrał ściślejszą Komisję do współpracy różnych ośrodków z oddziałem kieleckim.

Z wybitniejszych badaczy na zjeździe byli: prof. J. Gajek prezes Zarządu Głównego PTL, dr Olga Gajkova, zespół muzeum etnograficznego w Krakowie, zespół krakowskiej pracowni prof. Reinfussa i z uniwersytetu krakowskiego — docent Jadwiga Klimaszewska.

W ogólnokrajowym zjeździe PTL w Cieszynie wzięło w 1958 roku udział 5 członków kieleckiego oddziału. Zjazd odbył się w Cieszynie a prezes Oddziału poseł Ł. Kumor odegrał w części organizacyjnej zjazdu dużą rolę, kładąc swym przemówieniem kres zbyt długiej utarczce na tematy organizacyjne pomiędzy jednym z oddziałów a Zarządem Głównym, za co otrzymał podziękowanie prezydium zjazdu.

C. Prace przygotowawcze, wydawnicze.

Na zjeździe kieleckim w św. Katarzynie oddział przedstawił plan wydawniczy na najbliższe trzy lata. Plan ten był wynikiem szeregu kontaktów PTL z poszczególnymi autorami. Zgromadzono kilka rękopisów prac i oddano je do recenzji. Na rok 1959 przewidziano: *Bibliografię etnograficzną Kielecczyny* docent dr J. Klimaszewska — 500 egz. na rotaprintie oraz *Wybór poetów ludowych świętokrzyskich*, dokonany przez dr Wandę Pomianowską. Trzecia kolejna pozycja — to *Wesele świętokrzyskie* w opracowaniu M. Wolskiego z Sandomierza.

Ponadto ustalono dalszych 6 pozycji wydawniczych.

Ilość członków w roku 1958 wynosiła 30.

Dotacja na PTL 14 837 zł, składki 705 zł. z czego wydatkowano sumy na prace badawcze, zjazdy i kancelarię.

Pozostałość na rok 1959 wyniosła zł 3 183.

Aleksandra Dobrowolska

SPRAWOZDANIE

z działalności krakowskiego Oddziału PTL za okres od 1. IX. 57 — 1. IX. 59.

Krakowski Oddział PTL liczy obecnie 44 członków. Siedziba Oddziału mieści się w Krakowie, ul. Gołębia 20. W ciągu ostatnich dwu lat liczba członków Oddziału zmniejszyła się na skutek skreślenia z listy osób zalegających od szeregu lat ze składkami.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 5 zebrań Zarządu oraz 4 zebrania naukowe, na których wygłoszone zostały odczyty: doc. J. Klimaszewska — O kulturze ludowej Bułgarii oraz o stanie badań etnograficznych w tym kraju; mgr J. Peterówna — O kulturze ludowej Albanii i stanie badań etnograficznych w tym kraju; oraz 2 odczyty o etnografii Egiptu i organizacji nauki i studiów etnograficznych, wygłosił Egipcjanin p. Safat Kamal.

W ramach akcji popularyzatorskiej w lipcu 1959 r. mgr Kamocki wygłosił z ramienia PTL wykłady (ok. 30 godzin) na kursach zorganizowanych przez Wojewódzki Dom Kultury w Lublinie dla kierowników zespołów teatralnych i taneczno-szkolnych w Jabloniu w woj. lubelskim. Również mgr Z. Pączkówna wygłosiła szereg wykładów na kursie doształcania nauczycieli w Krośnie w lipcu 1959 r.

W niedzielę palmową r. 1959 Oddział Krakowski zorganizował wycieczkę dla członków i sympatyków PTL do Zielonek na tradycyjny obchód „pucheroków”, połączony z pokazem strojów ludowych i budownictwa oraz wewnątrz domów mieszkalnych.

Jeśli chodzi o prace naukowe prowadzone przez członków PTL to trzeba wymienić, że w związku z planowanym przez prof. Reinfussa badaniem peryferycznych dzielnic Krakowa, mgr I. Nizińska rozpoczęła badania nad kulturą Cyganów z Ncwej Huty, którzy przywędrowali do pracy w Kombinacie z Pochoła. Kontynuowano również badania nad Ziemią Krakowską w pow. olkuskim.

Z ramienia PTL p. doc. J. Klimaszewska i prof. R. Reinfuss występowali jako członkowie Rady Metodologicznej Szkolnego Ośrodka Krajoznawczo-turystycznego przy Wydziale Oświaty Prez. Rady Narod. w Krakowie biorąc aktywny udział w konferencjach i posiedzeniach, wygłaszając na nich referaty z zakresu etnografii i o metodach etnograficznych badań terenowych.

Utrzymywany jest również kontakt z Szkolnym Wojew. Ośrodkiem Krajoznawczo-turystycznym w Katowicach dla którego opracowano kilka kwestionariuszy. Również dla Wiejskich kół krajoznawczych opracowano kwestionariusz pt. „Poznajmy swoją wieś”, uwzględniający nazwy geograficzne oraz mapowanie zabytków kultury materialnej. Istnieje również

poradnia etnograficzna, z której korzysta wiele instytucji oraz osób prywatnych, nie tylko z samego Krakowa ale z całego województwa.

Zarząd Oddziału zajmował się również rozprawdaniem wydawnictw PTL dla swych członków.

W czerwcu 1959 r. odbyło się Walne Zgromadzenie Członków Oddziału, na którym dokonano wyboru nowego Zarządu. W skład nowego zarządu weszli: prezes dr A. Kowalska-Lewicka, v-prezesa mgr M. Matuskówna i mgr J. Kamocki, sekretarz mgr E. Frysiówna, skarbnik mgr L. Hajówna, członkowie zarządu prof. K. Dobrowolski, prof. T. Seweryn, doc. A. Pojnarowa, prof. R. Reinfuss, mgr W. Bieńkowski. W skład Komisji Rewizyjnej weszli doc. J. Klimaszewska i doc. A. Waligórski.

Irena Nizińska i Małgorzata Matuskówna

SPRAWOZDANIE

z działalności Śląskiego Oddziału PTL za rok 1959

W ramach prac na rok 1958/59 Śląski Oddział PTL wytyczył sobie dwa zasadnicze cele:

1. Przygotowanie do druku numeru „Zarania Śląskiego” w skład którego weszły prace wygłoszone na dwóch dorocznych zjazdach PTL organizowanych przez nasz Oddział w 1952 i 1958 r.;
2. Opracowanie i przygotowanie do druku materiałów etnograficznych pozostałych po dwóch śląskich zbieraczach: Łukaszu i Stanisławie Wallisach.

Dla zrealizowania pierwszego punktu został powołany Komitet Redakcyjny (Ligęza, Suboczowa, Żywirska), który — w porozumieniu z autorami oraz Komitetem Redakcyjnym „Zarania Śląskiego” opracował układ numeru dając na wstępie szerszy zarys działalności Oddziału za cały okres jego istnienia. W myśl dezyderatu Zarządu Głównego PTL część egzemplarzy zyskała okładkę przyjętą dla wydawnictwa „Prace i materiały etnograficzne”, jako tom XIV. Numer ten ukazał się drukiem w czerwcu 1959 r.

Jeśli chodzi o punkt drugi, to zagadnieniu opracowania i przygotowania do druku materiałów po Łukaszu i Stanisławie Wallisach poświęcona została większość zebrania Oddziału. Na prośbę Oddziału rodzina Stanisława Wallisa zgodziła się udostępnić materiały członkom. Materiały są zdeponowane w Muzeum w Chorzowie. Dotychczas zostały już opracowane materiały pozostałe po Łukaszu Wallisie przez Urszulę Wallis. Całość ujęcia

jak też treść wstępu była dyskutowana na zebraniach Oddziału. Nieco trudniejsza jest sprawa licznych tek pozostawionych przez Stanisława Wallisa, które w niezmienionym układzie zostały rozdzielone do opracowania pomiędzy poszczególnych członków Oddziału. Dla ilustracji charakteru spuścizny po Stanisławie Wallisie podajemy tytuły poszczególnych tek oraz nazwiska opracowującego:

1. *Biografia Łukasza Wallisa* — U. Wallis.
2. *Historia i etnografia na Górnym Śląsku* — L. Dubiel.
3. *Zagadnienia kultury ludowej w prasie śląskiej* — Nahorajska.
4. *Kultura ludowa w działalności śląskich towarzystw* — E. Jaworski.
5. *Penetracje Kolberga na Śląsku* — J. Nahorajska.
6. *Literatura ludowa* — U. Wallis.
7. *Historia teatrów ludowych na Śląsku* — U. Wallis.
8. *Zwyczaje i obrzędy* — U. Wallis.
9. *Wierzenia i przesady* — U. Wallis.
10. *Prognostyka i astronomia* — M. Suboczowa.
11. *Zagadki, gry, zabawy* — U. Wallis.
12. *Rośliny w wierzeniach ludowych* — U. Wallis.
13. *Sennik śląski* — B. Turno.
14. *Zbiór pieśni pątniczych*
15. *Zagadnienia sztuki ludowej* — M. Żywirska.
16. *Śląskie stroje ludowe* — B. Bazieli.
17. *Kroszonki (pisanki)* — J. Ligęza.
18. *Wesele na Górnym Śląsku* — J. Ligęza.
19. *Tańce ludowe*

Pierwszy etap prac nad opracowaniem powyżej wymienionych tek ma zostać ukończony w roku bieżącym.

Pozatem, Oddział nasz współpracując ściśle ze Śląskim Instytutem Naukowym wziął czynny udział w pracach Komisji koordynującej uczenie Milenium na Śląsku, zgłaszając, jako swój wkład przygotowanie do reedycji pomniejszych publikacji związanych z kulturą ludową Śląska. (Konstanty Prus, Świder i inni).

Oddział współpracuje przy wydawnictwach z zakresu kultury ludowej (J. Tacina — *Gronie nasze gronie*, H. Jasiczek — *Humoreski beskidzkie*, J. Koszyk — *Pogwarki opolskie*, J. Pilchowicz — *O Wiśle*) recenzując poszczególne pozycje (Dygacz, Ligęza, Suboczowa).

Oddział liczy 18 członków.

Maria Żywirska

PROTOKÓŁ

z XXXIV Walnego Zgromadzenia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Olsztynie w dniach 11—12 września 1959 r. Muzeum Mazurskie.

Piątek, 11. IX. 1959

Przewodniczy: Prof. dr Tadeusz Seweryn.

Protokołuje: Anna Łyszcz i J. Lech.

Porządek dzienny:

1. Odczytanie protokołów z XXXIII Walnego Zgromadzenia Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Cieszyźnie.
2. Sprawozdanie ustępującego Zarządu za okres 1956—1959 r. — Prof. dr Tadeusz Seweryn.
3. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej — Prof. dr Juliusz Zborowski.
4. Dyskusja.
5. Wybór Komisji-Matki.
6. Uchwalenie absolutorium dla ustępującego Zarządu.
7. Wybory nowego Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Sądu Koleżeńskiego.
8. Planowanie. Plan pracy wydawniczej, naukowej i organizacyjnej.
9. Uchwalenie preliminarza na rok 1960.
10. Dyskusja.
11. Wnioski i uchwały.

Sobota, 12 września 1959

1. Otwarcie Sesji Naukowej. Powołanie Prezydium. Uchwalenie porządku obrad. Przemówienia.
2. Odczyty inauguracyjne:
„Elementy kultury dawnych Prusów w kulturze ludowej Warmii i Mazur” — Prof. dr Józef Gajek.
„Michał Kajka — symbol walki o polskość na terenie Warmii i Mazur” — Dr Władysław Gębik.

godz. 16⁰⁰

1. „Teki mazurska Oskara Kolberka” — Mgr Władysław Ogrodziński.
2. „Warunki życia wiejskiego ludności polskiej na Warmii i Mazurach w pierwszej połowie XIX w.” — Dr Tadeusz Grygier.
3. „Ze współczesnych zagadnień demograficznych Warmii i Mazur” — Mgr Wojciech Wrzesiński.
4. „Budownictwo ludowe Warmii i Mazur” — Mgr Franciszek Kłównowski.
5. „Rzeźba ludowa na Mazurach i Warmii” — Dyr. Hieronim Skurpski.

6. Dyskusja.

7. Wnioski i uchwały.

8. Zamknięcie XXXIV Walnego Zgromadzenia.

Walne Zgromadzenie otworzył Prof. dr Tadeusz Seweryn, witając licznie zgromadzonych uczestników Zjazdu, po czym odczytano protokół z XXXIII Walnego Zgromadzenia w Cieszyźnie.

Protokół został w całości przyjęty i zatwierdzony bez poprawek. Z kolei przewodniczący odczytał wniosek dotyczący powołania Komisji Matki, Komisji Wnioskowej oraz Komisji Mandatowo-Skrutacyjnej. W skład Komisji Matki powołano następujące osoby: 1. Prof. dr Jan Czekanowski. 2. mgr S. Witkowski. 3. mgr J. Kamocki. 4. dr A. Glapa. 5. mgr Z. Jankowski.

Do Komisji Wnioskowej powołano: 1. Dr A. Kowalska-Lewicka. 2. Dr O. Gajkowska. 3. Dr B. Garyga.

Do Komisji Mandatowo-Skrutacyjnej weszli: 1. Prof. dr Adam Wankie. 2. Dr Kazimierz Pietkiewicz. 3. Mgr M. Suboczowa. 4. Mgr W. Armon. 5. Prof. dr Józef Burszta.

Walne Zgromadzenie zatwierdziło jednomyślnie wszystkich proponowanych członków trzech Komisji.

Następnie Prof. dr Tadeusz Seweryn złożył sprawozdanie z działalności ustępującego Zarządu za okres 1956—1959 r. Sprawozdanie zostało przyjęte przez obecnych długotrwałymi oklaskami, po czym dr Tadeusz Delimał odczytał sprawozdanie Komisji Rewizyjnej, zakończone wnioskiem o udzielenie absolutorium dla ustępującego Zarządu. Wniosek Komisji Rewizyjnej Walne Zgromadzenie zatwierdziło jednomyślnie.

W dyskusji Prof. dr Józef Gajek wyjaśnia, dlaczego dotąd nie zatrudniono archiwistę, tłumacząc brakiem odpowiedniego pracownika, a także ciasnotą pomieszczeń PTL. Zalecenia Komisji Rewizyjnej o podwyżkę płac pracowników, są trudne do zrealizowania, gdyż płace muszą być utrzymane w skali ogólnopaństwowej.

Prof. dr Tadeusz Seweryn wyjaśnia, że forma sprawozdań finansowych PTL jest wzorowa i przyjmowana również przez inne instytucje. Dr Gajkowska dodaje, że redaktorzy poszczególnych tomów otrzymują honoraria zgodnie z obowiązującymi stawkami, pracownicy zaś Towarzystwa są lepiej uposażeni, niż inni w podobnych zakładach. Mgr Bolesław Kuźmich uważa, że sprawozdanie z działalności Zarządu zawiera lukę, gdyż brak w nim obrazu pracy Oddziałów PTL. Z kolei — porusza sprawy wydawnicze, trudności w wydawaniu „Literatury Ludowej” i proponuje nawiązanie kontaktów z Ludową Spółdzielnią Wydawniczą.

Prof. dr Tadeusz Seweryn odczytuje z kolei wnioski, które wpłynęły do Zarządu:

1° — w sprawie wydawania Prac i Materiałów Etnograficznych;

- 2° — w sprawie nadania Pani Emilii Sukełtowej-Biedrawi-
nie tytułu Członka Honorowego PTL;
 - 3° — wniosek wzywający Komisję Statutową powołaną na XXXIII WZ
w Cieszynie, aby przygotowała i przedłożyła projekt zmiany nie-
których punktów Statutu PTL;
 - 4° — wniosek w sprawie zwołania XXXV WZ w roku 1960 w Szczecinie.
- Wszystkie powyższe wnioski zostały przez Walne Zgromadzenie przegło-
sowane jednomyślnie.

Następnie Prof. dr Adam Wanke odczytał tekst uchwały Zarządu Głównego, wykluczającej z szeregu Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego: mgr Alojzego Matyniaka, Kazimierza Żurawskiego i mgr Stanisława Strausa. Wykluczenie nastąpiło na podstawie § 18 p. 4 Statutu PTL za ich szkodliwą działalność.

Pan Waldemar Babinicz zwraca się z prośbą, aby jeszcze raz podać powody usunięcia wyżej wymienionych członków. Przewodniczący Prof. dr Tadeusz Seweryn — omówił w sposób wyczerpujący przebieg wydarzeń, przyczyny skłaniające Zarząd do usunięcia wyżej wymienionych członków, oraz przebieg weryfikacji wszystkich członków Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Po tym wyjaśnieniu nastąpiło głosowanie, kolejno nad każdym nazwiskiem.

Wnioski przegłosowano jednogłośnie przy trzech wstrzymujących się od głosowania osobach. W dalszym ciągu zebrani przegłosowali wniosek Główniej Komisji Rewizyjnej o udzielenie absolutorium i wyrazy podziękowania za trzyletnią pracę ustępującemu Zarządowi. Wniosek przeszedł jednomyślnie.

Z kolei Prof. dr Jan Czekanowski — przewodniczący Komisji Matki zawiadomił zebranych o wyniku prac Komisji. Komisja proponuje: na Prezesa Towarzystwa Prof. dr Tadeusza Seweryna; na Sekretarza Generalnego Prof. dr Józefa Gajka — po czym odczytał pełną listę proponowanego Zarządu.

Po przerwie zarządzonej na czas wyborów Dr Adam Glapa przedstawił plan wydawniczy PTL na rok 1960. (Plan opublikowany w Informatorze PTL). Ogólnie przewidziano wydanie ponad 200 arkuszy.

Po planowaniu wydawniczym Skarbnik Towarzystwa Prof. dr Wokroj przedstawił preliminarz budżetowy, który po szczegółowym omówieniu został przez obecnych jednogłośnie zatwierdzony.

Z kolei dr Anna Kowalska-Lewicka odczytała wnioski, które wpłynęły do Komisji Wnioskowej:

- 1° — wniosek w sprawie współpracy Oddziału Śląskiego w pracach nad edycją i reedycją dzieł Oskara Kolberga,
- 2° — wniosek zgłoszony przez Mgr Zygmunta Ciesielskiego w sprawie zwołania XXXVI WZ w Białymstoku, oraz zorganizowania Podlaskiej Konferencji Naukowej w roku 1960.

- 3° — wniosek Oddziału Szczecińskiego w sprawie zorganizowania Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej, oraz XXXV WZ w roku 1960 w Szczecinie. Wniosek ten już poprzednio został przegłosowany.
- 4° — wniosek w sprawie kontynuowania prac przez Komisję Statutową PTL,
- 5° — wniosek w sprawie zatwierdzenia planu wydawniczego PTL,
- 6° — wniosek Mgr M. Żywirskiej w sprawie utworzenia Komisji do badania grup zawodowych.

Wszystkie powyższe wnioski zostały kolejno przez Walne Zgromadzenie przyjęte i zatwierdzone.

Po odczytaniu i przegłosowaniu wniosków — przewodniczący Komisji Skrutacyjnej — Prof. dr Adam Wanke — odczytał wyniki głosowania w związku z wyborem nowego Zarządu na okres 1959—1962 r. Oddano wszystkich 118 głosów. Prezesem Towarzystwa został wybrany Prof. dr Tadeusz Seweryn, Sekretarzem Generalnym Prof. dr Józef Gajek. Członkami Zarządu Głównego zostali wybrani: Prof. dr Kazimiera Zawistowicz-Adamska, Prof. dr Julian Krzyżanowski, Prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa, Dr Władysław Gębik, Prof. dr Franciszek Wokroj, Mgr Zenon Jankowski, Mgr Kazimierz Pietkiewicz, Mgr Maria Suboczowa, Mgr Bolesław Kuźmich, Prof. dr Witold Doroszewski, dr Tadeusz Delimat, dr Bolesław Garyga, dr Anna Kowalska-Lewicka, dr Tadeusz Wróblewski, Prof. dr Włodzimierz Antoniewicz, Prof. dr Józef Burszta, Prof. dr Jan Czekanowski, dr Longin Malicki, dr Zofia Staszczakówna, dr Olga Gajkova, Prof. dr Kazimierz Dobrowolski, Mgr Piotr Kaleciak.

W głosowaniu zatwierdzono również skład Główniej Komisji Rewizyjnej: Posef na Sejm PRL Łukasz Kumor, Prof. dr Adam Wanke, Mgr Maria Turczynowiczowa, dyr. Hieronim Skurpski, Mgr Witold Armon.

Do Sądu Koleżeńskiego weszli: Prof. dr Wojciech Hejnosz, dyr. Ignacy Kuźniewski, doc. Józef Ligęza, Prof. Tadeusz Zyglar, dr Krzysztof Kwaśniewski.

Po ogłoszeniu wyników wyborów, Prof. dr Tadeusz Seweryn dziękuje za wybór i zaufanie i podnosi pracowitość i energię Prof. dr Józefa Gajka — Sekretarza Generalnego PTL.

Na tym obrady o godz. 21⁰⁰ — zakończono*.

* Przebieg Olsztyńskiej Konferencji Naukowej przeprowadzonej w dniu 12 września 1959 r. zostanie opublikowany w tomie olsztyńskim „Prac i Materiałów Etnograficznych”. W dniu 13 września, odbyły się następujące wycieczki naukowe: „Szlakiem Kopernika — Lidzbark, Frombork” oraz szlakiem wodnym: Mikołajki—Ruciane.

B I L A N S
Polskiego Towarzystwa
na dzień

AKTYWA

Lp.	Treść		Sumy jednostek	Sumy zbiorcze
1	Banki	Zarząd Główny	60.249,36	
		Oddziały	—9.286,65	69.536,01
2	Kasa	Zarząd Główny	100,62	
		Oddziały	31.772,87	31.873,29
3	Rozliczenia z pracownikami			60.053,75
4	Współpracownicy			169.703,75
5	Inne rozliczenia — Oddziały			3.652,52
6	Dostawcy			149.360,07
7	Odbiorcy			13.365,16
8	Rozliczenie wydawn. w toku			444.192,59
9	Materiały w magazynie własnym		9.916,55	
	w przerobie		146.189,25	156.105,80
10	Gotowe wydawnictwa w mag. własn.		181.860,05	
	w inn. magaz.		91.463,88	
	różn. kakul.		172.999,83	1.146.323,76
11	Środki podstawowe	Zarząd Główny	77.411,88	
		Oddziały	4.508,50	81.920,38
12	Biblioteki:	Zarząd Gł.	397.385,85	
		Oddziały	19.274,54	416.660,40
13	Rozliczenia z Oddziałami			34.032,15
	Razem Aktywa			2.776.778,63

Wrocław, dnia 31 grudnia 1958 r.

(—) Stanisław Gajewski
księgowy PTL

Ludoznawczego
31 grudnia 1958 r.

PASywa

Lp.	Treść		Sumy jednostek	Sumy zbiorcze
1	Fundusze własne		1.346.431,33	
	Zwiększenie funduszków		1.098.909,11	2.445.340,44
2	Fundusz Amortyzacyjny			58.521,86
3	Współpracownicy			73.002,30
4	Dostawcy			803,18
5	Odbiorcy			365,—
6	Świadczenia publiczno-prawne			13.204,78
7	Gotowe wydawnictwa — rozliczenia komisowe			4.145,25
8	Rozliczenia z Oddziałami			842,54
9	Rozliczenia międzyokresowe			180.554,28
				2.776.779,63

(—) doc. dr Franciszek Wokroj
skarbnik

RACHUNEK WYNIKÓW

za rok 1958

WYDATKI

WPŁYWY

Treść	Suma	Treść	Suma
Koszt własny sprzedanych wyd.	37.649,98	Wpływy ze składek	12.632,60
Koszty wydawnicze	71.186,—	Wpływy ze sprzed. wyd.	49.128,10
Koszty Działu Popularyzacji	125.592,46	Inne wpływy	7.223,62
Koszty biblioteki	81.657,75	Dotacje Zarz. Gł.	
Koszty Archiwum	37.835,39	„ PAN-bytowa	550.000,—
Koszty Władz Towarzystwa	34.442,33	„ PAN-wydawn.	474.000,—
Zwiększenie majątku T-wa	1.098.909,11	„ PAN bad. ter.	60.006,—
		„ PAN Kolberg	50.000,—
		inne (W. R. N.)	70.000,—
		Ossolineum	162.468,50
		Dotacje-Oddziały	51.820,—
Razem wydatki	1.487.273,02	Razem wpływy	1.487.273,02

(—) Stanisław Gajewski
księgowy PTL(—) doc. dr Franciszek Wokroj
skarbnik

SPRAWOZDANIE

z całokształtu prac Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego 1959 r.

Sprawy organizacyjne. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze obejmowało w roku 1959 następujące Oddziały:

1. Oddział PTL w Gdańsku	10. „ „ „ Opolu
2. „ „ „ Katowicach	11. „ „ „ Poznaniu
3. „ „ „ Kielcach	12. „ „ „ Szczecinie
4. „ „ „ Krakowie	13. „ „ „ Toruniu
5. „ „ „ Limanowej	14. „ „ „ Wałbrzychu
6. „ „ „ Lublinie	15. „ „ „ Warszawie
7. „ „ „ Łodzi	16. „ „ „ Wrocławiu
8. „ „ „ Mszanie Dolnej	17. „ „ „ Zakopanem
9. „ „ „ Olsztynie	

Na XXXIV Walnym Zgromadzeniu w Olsztynie zatwierdzono nowy 18 Oddział PTL w Białymstoku. Ilość członków wynosi po weryfikacji przeprowadzonej w 1958 roku 856 członków zweryfikowanych, posiadających legitymacje członkowskie.

Skład Zarządu Głównego PTL uległ pewnym zmianom w roku sprawozdawczym, bowiem przeprowadzone zostały wybory na XXXIV Walnym Zgromadzeniu w Olsztynie. Do Prezydium Zarządu Głównego weszli:

Prof. dr Tadeusz Seweryn — prezes PTL,
 „ „ Jan Czekanowski — wiceprezes,
 „ „ Zawistowicz-Adamska — wiceprezes.
 „ „ Józef Gajek — sekretarz generalny,
 „ „ Józef Burszta — zastępca sekretarza,
 „ „ Dr Tadeusz Wróblewski — skarbnik,
 „ „ Dr Bolesław Garyga — zastępca skarbnika.

Siedziba Zarządu Głównego Towarzystwa znajduje się we Wrocławiu. Pl. Nankera 4, parter; w roku bowiem sprawozdawczym Zarząd uzyskał nowy lokal na parterze.

Zarząd Główny PTL odbył zebrania w następujących terminach:

25 kwietnia 1959 r. we Wrocławiu,

11 września 1959 r. w Olsztynie,

5 grudnia 1959 r. we Wrocławiu.

Oprócz tego odbyły się następujące zebrania Głównej Komisji Rewizyjnej:

13—14 marca 1959 r. we Wrocławiu,

13—14 czerwca we Wrocławiu. Protokół Głównej Komisji Rewizyjnej po zatwierdzeniu bilansu za okres 1958 r. po zbadaniu gospodarki Towarzystwa został przesłany Wydziałowi I. P.A.N. Oprócz tych zebrań odbyły się zebrania Komitetu Redakcyjnego dla edycji i reedycji dzieł

O. Kolberga, do szczególnie ważnych należały zebrania w dniu 14. IX. w Olsztynie i 26. X. 1959 r. we Wrocławiu.

W roku 1959 Polskie Towarzystwo Ludoznawcze współdziałało szczególnie żywo z Wojewódzką i Miejską Radą Narodową w Olsztynie, gdzie odbyło się XXXIV Walne Zgromadzenie PTL w dniach 11—12 września oraz z Woj. i Miejską Radą Narodową m. Szczecin i Woj. Radą Narodową w Białymstoku. Wyniki tej współpracy kontynuowane będą w 1960 r. przez zorganizowanie Konferencji Pomorzoznawczej w Szczecinie i Konferencji Podlaskiej w Białymstoku. Obok tych — Oddziały Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego kontynuowały współpracę z Wydziałami Kultury, Muzeami Etnograficznymi, z niektórymi Rozgłościami Polskiego Radia i niektórymi Towarzystwami o charakterze popularno-naukowym, jak Towarzystwo Wiedzy Powszechnej i Harcerstwo. Natomiast w porównaniu z rokiem 1958 — Zarząd Towarzystwa nie organizował żadnej bezdewizowej wymiany pracowników naukowych z zagranicą.

Trudności i osiągnięcia w 1959 roku

Do niewątpliwych osiągnięć Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w minionym roku należy wydanie 200 arkuszy wydawniczych prac naukowych w zakresie etnografii i folklorystyki. Było to osiągnięcie tym wyższe, że Towarzystwu udało się pokonać trudności techniczne przy równoczesnych osiągnięciach budżetowych, wyrażających się w fakcie niezatrudnienia nowych sił pracowniczych.

Drugim dużym osiągnięciem Towarzystwa było przeprowadzenie akcji dla opracowania nie wydanych tek O. Kolberga i przygotowania części wstępnej, jak instrukcje, plany pracy, zawarcie umów z redaktorami i pracownikami. Ponieważ akcja „OPERA OMNIA OSKARA KOLBERGA” łączy się z planem naukowym Milenialnym przeto wyniki tej pracy będą widoczne dopiero w latach następnych.

Należy podkreślić, dużą aktywność i znaczne zasługi Mgra Bolesława Kuźmicha, członka Zarządu Głównego PTL, działającego w ramach delegatury PTL na terenie Warszawy — dla zmobilizowania i przeprowadzenia akcji związanej z wydaniem dzieł Oskara Kolberga. Współpraca Delegatury PTL w Warszawie oraz Zarządu Głównego PTL dała w wyniku pozytywne osiągnięcia dla planu naukowo-badawczego Towarzystwa na terenie Komisji Sejmowych i władz naczelných PZPR i ZSL.

Nie trzeba dodawać, że z roku na rok zwiększa się również działalność sekretariatu Towarzystwa, który prowadzi: 1) dziennik korespondencji, 2) korespondencję i informacje z instytucjami w kraju i zagranicą, 3) wymianę wydawnictw Towarzystwa, 4) ewidencję członków, 5) całokształt prac związanych z łącznością jak: telefony, telegramy, poczta, wpłaty i wypłaty.

Dziennik sekretariatu został zamknięty w dniu 31 grudnia nrem 5041, co oznacza niemal podwójną ilość pozycji po stronie wpływu i własnej korespondencji. Natomiast sekretariat nie wysłał w roku sprawozdawczym wymiany związanej z 44 t. „Ludu”, a to z tego powodu, że nastąpiła zmiana na stanowisku sekretarki.

Prace naukowe

Badania terenowe. W roku 1959 Oddziały Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego przeprowadziły badania terenowe na obszarze Warmii i Mazur, Śląska, Pomorza. Kontynuowano badania nad strojem ludowym dla przygotowywanych do druku monografii strojów ludowych, które wchodzi do ATLASU POLSKICH STROJÓW LUDOWYCH. Były to prace dra A. Glapy — *Strój kaliski*, mgra Janusza Kamockiego — *Strój świętokrzyski*, mgra Franciszka Klonowskiego — *Strój warmiński*, doc. Adam Chętnika — *Strój kurpiowski*.

Bibliografia. Została wydana Bibliografia Etnografii za okres 1945—1954, którą opracowała jeszcze w 1958 r. mgr Halina Bittner-Szewczykowa. Wydrukowana została Bibliografia za 1955 r. w 44 t. „Ludu” oraz za lata 1956, 1957 i 1958 mgr Bolesława Gawina, opublikowana w 45 t. „Ludu”.

Popularyzacja. W 1959 r. akcja popularyzacji prowadzona była tylko przez Oddziały PTL na drodze organizowania odczytów i prelekcji radiowych.

O. G.

SPRAWOZDANIE

roczne z pracy w Bibliotece Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego
za 1959 rok

Wpływ książek i czasopism był następujący:

wymiana	860 vol.
zakup	449 vol.
dary	19 vol.
	1.327 vol.

wycinki prasowe 4.766 sztuk

Książek zakupiono na sumę 30 410,09 zł.

Wszystkie książki i czasopisma zostały zapisane do księgi akcesji pod 955 numerami. Dodatkowo wpisano 350 vol. dubletów czasopism po spraw-

dzeniu ich ze stanem księgi inwentarzowej. Wszystkie dzieła zwarte wpisano do księgi inwentarzowej pod numerami 8780—9553 podobnie jak wszystkie czasopisma.

Wydawnictwa otrzymane z wymiany wpisano na karty wymiany na bieżąco. Zeszyt wycinków prasowych jest prowadzony na bieżąco.

W okresie sprawozdawczym bibliotekarka przygotowała fiszki nowości do zakupu.

W roku 1959 oprawiono zniszczone dzieła zwarte z różnych działów (120 vol.), oraz podklejono płótnem mapy 1 : 300 000.

W roku ubiegłym praca w bibliotece skupiała się wokół katalogowania. Skatalogowano następujące działy: Historia, Az. K. J. Koreańczycy, Azja ogólna, grupa uralo-azjatycka, Paleoazjaci, Australia, Indie Przednie, Ameryka, Ameryka Anglosaska, Ameryka Północna Indiańska, Ameryka Środkowa, Ameryka Południowa, Geografia, Muzykologia, Muzealnictwo, Językoznawstwo, Judaica, Oceania, Religioznawstwo, Abisynia, kultury antyczne. Ogółem skatalogowano ok. 2500 vol. dzieł zwartych, 300 vol. dubletów, 750 czasopism dubletów — 3500 vol. ok. 9000 kart katalogowych. Oprócz tych opracowano nabytki za 1958 rok, włączono wszystkie kartki do katalogu alfabetycznego, ułożono katalog działowy, ułożono nowe karty do katalogu czasopism.

Wykorzystanie biblioteki było następujące: na rewersy wypożyczono 193 osobom — 263 vol., na miejscu skorzystało 1490 osób — ok. 2600 vol. Od 1 listopada ub. r. w czytelni jest rozpisywany materiał rękopiśmienny dzieł Oskara Kolberga przeciętnie 19 osób (w 1959 r.)

Z prac innych bibliotekarka wykonała: sprawozdania do ORW PAN, udział w pracach Centralnego Katalogu Czasopism Biblioteki Narodowej, załatwianie korespondencji i spraw bieżących, przygotowywanie fiszek do wykazu za 1958 rok.

Anna Łyszcz-Wirpszowa

SPRAWCZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOMITETU KOLBERGOWSKIEGO ZA ROK 1959

Sprawy organizacyjne. Odbito dwa posiedzenia Zarządu w pełnym składzie, a to dnia 14 IX. 1959 w Olsztynie i 26. X. 1959 r. we Wrocławiu, oraz jedno posiedzenie w składzie niepełnym dnia 14. I. 1960 r.

Na posiedzeniu w Olsztynie rozszerzono skład Komitetu Kolbergowskiego, który obecnie przedstawia się następująco: Prezes Kom. Kolb. — prof. dr Julian Krzyżanowski Red. Naczelny — prof. dr J. Gajek, członkowie: prof. dr K. Zawistowicz-Adamska, prof. dr W. Antoniewicz,

dr A. Czekanowska, prof. dr K. Dobrowolski, mgr B. Kuźmicz, prof. A. Rieger, prof. dr T. Seweryn, mgr M. Turczynowiczowa, doc. A. Wożaczynska. Na zebraniu omówiono kosztorys całego wydawnictwa, przewidujący wydatkowanie 8 milionów złotych w ciągu 6 lat, tj. od r. 1959 do 1966 oraz sposób i technikę wydawania edycji i reedycji. We Wrocławiu również dyskutowano na temat zagadnień wydawniczych oraz omówiono plan prac redakcyjnych. Zaangażowano stałego pracownika Komitetu Kolbergowskiego w charakterze sekretarza redakcji i redaktora technicznego. Dnia 14. I. omówiono sprawę ostatecznego przygotowania do druku korespondencji O. Kolberga, przy czym ostateczny termin oddania całości materiału wyznaczono na dzień 30 grudnia 1960 r.

Zorganizowano Komitet Honorowy, do którego zaproszono 21 osób z Rządu R. P., Sejmu, Partii i instytucji naukowych.

Prowadzono ożywioną korespondencję z PAN (Wydz. I — Nauk Społecznych, Komitet Obchodów Tysiąclecia Państwa Pol.) oraz z Ministerstwem Kultury i Sztuki w sprawach przyznania subwencji na wydawnictwa Kolberga i przyspieszenie akcji wydawniczej.

Sprawy wydawnicze. Nawiązano kontakty z instytucjami wydawniczymi: Ossolineum, Polskim Wydawnictwem Muzycznym, Ludową Spółdzielnią Wydawniczą. Z wymienionymi placówkami wydawniczymi omówiono technikę wydawania edycji i reedycji dzieł Kolberga i zażądano kosztorysu. Zakupiono 32 tomy dzieł Oskara Kolberga, potrzebne do reedycji jako egzemplarze robocze.

Prace przygotowawcze. Opracowano instrukcje dla redaktorów opracowujących materiał kolbergowski. Instrukcje opracowali: prof. dr J. Gajek 1) wydawniczą dla redaktorów (do edycji i reedycji), 2) dla rozpisujących materiał rękopiśmienny z tek Oskara Kolberga, prof. Krzyżanowski: próbne zasady komentarza i indeksu, prof. Sobieski: Instrukcja w sprawie rozpisywania i opracowania melodii ludowych Oskara Kolberga, prof. Bąk: Instrukcja dialektologiczna.

Instrukcje udostępniczo zainteresowanym osobom.

Opracowano i wydrukowano 9 rodzajów kart dla rozpisujących materiały rękopiśmienne O. Kolberga. Zorganizowano zespół pracowników, złożony z 18 osób — magistrów i studentów ostatnich lat polonistyki, etnografii i Wyższej Szkoły Muzycznej. Zespół opracowuje obecnie 19 tek (2 już opracowane). Z zespołem wymienionych pracowników odbyto 5 zebrań.

Przemikrofilmowano 14 tek O. Kolberga z materiałami wydanymi oraz 1 tekę (Mazury Pruskie) z materiałem niewydanym.

Pracownicy naukowcy Zakładu Etnografii IHKM sporządzili indeksy miejscowości do tomów: Pieśni Ludu Polskiego, Sandomierskie, Kujawy i Mazury Pruskie. Sporządzanie map do dalszych tomów w toku.

Wysegregowano rysunki z całości materiałów kolbergowskich i część.

przeznaczoną do przerysowania, oddano rysownikom. Sprowadzono z Krakowa 7 tek rękopisów O. Kolberga.

Prace redakcyjne. Zawarto umowy o przygotowanie do reedycji „Pieśni ludu polskiego”, i do edycji „Mazury Pruskie”, nawiązano kontakty ze wszystkimi redaktorami, którzy podjęli się opracować poszczególne serie prac Oskara Kolberga.

Irena Chruścielowa

BOLESŁAW GAWIN

BIBLIOGRAFIA ETNOGRAFII POLSKIEJ ZA 1956—1958 r.

I. CZĘŚĆ OGÓLNA

A. Bibliografie, indeksy, encyklopedie

1. BAUMGART Jan: Bibliografia historii polskiej za lata 1952—1953. Wrocław 1957 Oss. s. 330.
2. BIBLIOGRAFIA historii Polski. 1815—1914. Tom wstępny. Oprac. Halina Bachulska przy współudziale Wandy Kenarskiej i Ireny Łapinowej Warszawa 1955.
Rec.: Sternawski Jerzy, *Pam. liter.* 1956 z. 1 s. 287—293.
3. BIBLIOGRAFIA Mazowska Płockiego. *Not. płockie* 1958 nr 7 s. 30—31; nr 8 s. 46—47.
4. BIBLIOGRAFIA (z zagadnień pracy świetlicowej) Praca świetl. 1956 nr 1 s. 16, 31—34, 44—46, 49, 57.
5. BITTNER-SZEWCZYKOWA Halina: Materiały do bibliografii etnografii polskiej (1945—1954) s. 356 Suplement do 43 T. *Ludu*, Wrocław 1958 P.T.L.
6. BLEHA Josef, Kunc Jaroslav: Polsko Bibliografický ukazatel literatury. Praha 1954.
Rec.: Witkowski Michał, *Prz. bibliot.* 1955 z. 3/4 s. 354—355.
7. BUJAK F. BIBLIOGRAFIA prac Franciszka Bujaka za lata 1932—1949. *Spraw. Wrocław. TN* T. 8: 1953 dod. 3 s. 16—22.
8. CHCJNACKI Władysław: Materiały do bibliografii Pomorza Zachodniego. Szczecin 1958 z. 9 s. 83—98.
9. DUJCZEV Ivan: Les études slavistiques en Bulgarie. *Slavia antiqua* T. 5: 1954/1956 s. 409—420.
10. FINKEL Ludwik: Bibliografia historii polskiej. T. 1—3. Wyd. 2. Warszawa 1956 PWN. T. 1 s. LVI, 1142. T. 2 s. 1144—2150. T. 3 s. 174.
11. GARYGA Bolesław: Etnografia. Notaty bibliograficzne i sprawozdawcze. *Sobótka R.* 11: 1956 nr 2 s. 305.
12. GAWIN Bolesław: Bibliografia etnografii polskiej za r. 1955. *Lud* T. 44 s. 542—598, Wrocław 1959 PTL.
13. GŁOGER Zygmunt: Encyklopedia staropolska ilustrowana. Warszawa 1958.